

Statsforvalteren i Agder

FORVALTNINGSPLAN
FOR LISTASTRENDENE
LANDSKAPSVERNOMRÅDE
med tilhørende plante-
og fuglefredningsområder

DEL II

Forvaltningssoner
med tiltak

Dette er Del II av Forvaltningsplan for Listastrendene med tilhørende plante- og fuglefredningsområder. Planen består av tre deler.

Forfattere:

Katrine Skajaa Gunnarsli, Elisabeth Kaddan og Pål Klevan

Prosjektansvarlig: Miljøverndirektør Ingunn Løvdal

Prosjektleder: Elisabeth Kaddan

Sammendrag: Listastrendene landskapsvernområde med tilhørende plante- og fuglefredningsområder ble opprettet i 1987. Formålet med vernet er å bevare særegne naturverdier knyttet til denne delen av Skagerrakkysten slik det fremgår av de respektive verneforskriftene. Landskapet langs Listastrendene har store nasjonale og internasjonale verdier. De 7 fuglefredningsområdene har Ramsar-status. Totalt utgjør verneområdene et areal på 18 623 daa, hvorav 7 804 daa er landareal.

Verneområdet deles inn i 14 forvaltningssoner. Statsforvalteren i Agder er forvaltningsmyndighet for verneområdene. Forvaltningsplanen inneholder blant annet beskrivelse av verneområdene og kunnskapsstatus over verneverdiene, utdyping av verneforskriften, bevaringsmål og tiltak for perioden 2018-2025 (-2027).

4 emneord: Listastrendene, landskapsvernområde, forvaltning, Vest-Agder

Referanse: Statsforvalteren i Agder, 2019. Forvaltningsplan for Listastrendene landskapsvernområde med tilhørende plante- og fuglefredningsområder. Rapport nr. 1/2019.

Forsidebilde: Steinodden. Utsikt fra Lista fyr. Foto: Pål Klevan

INNHOLDSFORTEGNELSE

DEL III

<u>Beskrivelse av begreper</u>	4
<u>Forvaltningsområde 1</u>	Lomsesanden – Listastrendene landskapsvernområde.....	4
<u>Forvaltningsområde 2</u>	Einarsneset plante- og fuglefredningsområde.....	8
<u>Forvaltningsområde 3</u>	Haugestranda – Listastrendene landskapsvernområde	14
<u>Forvaltningsområde 4</u>	Havika fuglefredningsområde	18
<u>Forvaltningsområde 5</u>	Kviljo plante-, fuglefrednings- og landskapsvernområde	22
<u>Forvaltningsområde 6</u>	Østhasselstrand – Listastrendene landskapsvernområde	26
<u>Forvaltningsområde 7</u>	Fuglevika (fuglefredningsområde)	30
<u>Forvaltningsområde 8</u>	Marka – Listastrendene landskapsvernområde.....	34
<u>Forvaltningsområde 9</u>	Nordhasselvika fuglefredningsområde.....	38
<u>Forvaltningsområde 10</u>	Tjørveneset – Listastrendene landskapsvernområde	42
<u>Forvaltningsområde 11</u>	Grettestø – Listastrendene landskapsvernområde.....	46
<u>Forvaltningsområde 12</u>	Steinodden plante- og fuglefredningsområde	48
<u>Forvaltningsområde 13</u>	Vest-Lista – Listastrendene landskapsvernområde	52
<u>Forvaltningsområde 14</u>	Stave (Vere) plantefredningsområde	58

BESKRIVELSE AV BEGREPER

Omtale/areal

Beskriver beliggenhet, utstrekning, kort om landskap og grunn-eierforhold.

Verneverdier

Beskriver verneverdier knyttet til landskap/geologi, natur/vegetasjon, flora og fauna. Spesielle/sjeldne/truede forekomster presenteres med rødlistestatus i parentes. Se tabell 1 for forklaring.

Naturtype

Naturtype er en ensartet type natur som omfatter alle levende organismer og de miljøfaktorene som virker der. Det kan også være spesielle typer naturforekomster (dammer, åkerholmer eller lignende) og spesielle typer geologiske forekomster. Miljødirektoratets håndbok nr. 13 har definert et utvalg av 72 naturtyper som er spesielt viktige for å bevare det biologiske mangfoldet. Kystlynghei, slåttemark og sanddynemark er eksempler på slike. Mer informasjon og status over registrerte naturtypelokaliteter finnes på www.naturbase.no.

Vegetasjonstype

En vegetasjonstype er en karakteristisk samling av arter som vil finnes igjen på steder med like vokseforhold. Listastrendene er hovedsakelig kartlagt etter Fremstad (1997). Denne kartleggingen vil bli erstattet av det nye naturtypesystemet Naturtyper i Norge (NiN). De første områdene langs Listastrendene ble kartlagt etter NiN i 2014, men det vil ta noen år før alle områder er kartlagt. Mer informasjon om NiN finnes på <http://naturtyper.artsdatabanken.no>.

Tilstand, trend og utfordringer

Tilstand og trend vurderes for spesielle/sjeldne/truede forekomster av geologi, vegetasjonstype, planter, fugler og dyr i forhold til vernetidspunktet (1995). For vegetasjonstyper er tilstandsvurderingen i hovedsak gjennomført i forbindelse med kartleggingen i 1995 og eventuelt justert etter gjennomførte tiltak. Spesielle utfordringer knyttet til verneverdier, landbruk, friluftsliv, reiseliv og skjøtsel blir beskrevet.

Landbruk

Beskriver landbruksdriften i området, inkludert forekomster av leplanting og skog. Alle skjønnsforutsetninger og avtaler er plassert etter tema i forvaltningsplanens del 1 - kapittel landbruk.

Skjøtsel

Tiltak som forvaltningsmyndigheten igangsetter for å ta vare på verneverdier i samsvar med verneformålet. Skjøtsel kommer i tillegg til landbruksdrift og annen bruk av området.

Friluftsliv

Beskriver allmennhetens bruk av området og eksisterende tilrettelegging for friluftsliv. Behov for tilrettelegging er også nevnt.

Reiseliv

Organisert aktivitet i regi av privat næringsliv knyttet til for eksempel fugleopplevelser, camping, guidede turer osv. Planlagte anlegg for turisme/reiseliv er også nevnt.

Kulturminner

Kjente automatisk fredede kulturminner og nyere kulturminner.

Informasjon

Eksisterende og planlagte informasjonstiltak i området.

Bevaringsmål

Bevaringsmål definerer den tilstanden en ønsker en naturkvalitet i verneområdet skal ha. Bevaringsmål skal være målbare og presiseres gjennom mål for areal, nødvendige strukturer/prosesser og/eller forekomst av bestemte naturtyper, arter eller geologiske forekomster. Disse er kart- eller tallfestet basert på data fra et referansetidspunkt – oftest 2011. Alle bevaringsmål legges inn i NatStat som er Miljødirektoratets database for bevaringsmål. Databasen er p.t. ikke satt i drift.

Tabell 1. Forkortelser for rødlistestatus benyttet i teksten. For ytterligere forklaring rundt kriteriesettet for rødlistevurderinger henvises det til www.artsdatabanken.no.

Rødlistekategori	Rødlistestatus	Definisjon
CR	Kritisk truet	Arten har ekstrem høy risiko for utdøing.
EN	Sterkt truet	Arten har svært høy risiko for utdøing.
VU	Sårbar	Arten har høy risiko for utdøing.
NT	Nær truet	En art er nær truet når den ikke tilfredsstillende kriteriene for CR, EN eller VU, men er nære ved å tilfredsstillende disse kriteriene nå eller i nær fremtid.

Tiltak

Foreslåtte tiltak i forvaltningsplanperioden. Flere av tiltakene som er nevnt krever dispensasjon fra verneforskriftene, eksempelvis tilretteleggingstiltak for friluftsliv. Enkelte tiltak krever også grunneiers tillatelse og tillatelse etter annet lovverk. En oversikt over alle tiltakene med tidspunkt for gjennomføring, ansvarlig og kostnad finnes i vedlegg 4.

Overvåking

Beskriver pågående overvåking og behov for overvåking.

NOF har gjennomført årlige standardiserte tellinger av overvintrende fugl i området siden 1970-tallet (i januar og mars) på oppdrag fra NINA. NOF Lista lokallag har også gjennomført årlige tellinger av sjø- og våtmarkstilknyttet hekkefugl siden vernetidspunktet. Dette gjelder alle områdene og er derfor ikke spesifisert under hver enkelt forvaltningssone. I tillegg blir det gjennomført overvåking av alle bevaringsmål som er satt for den enkelte sonen. Mesteparten av den planlagte overvåkingen gjelder enten for alle eller for mange av sonene. For oversikt over disse henvises det til vedlegg 4 i del III.

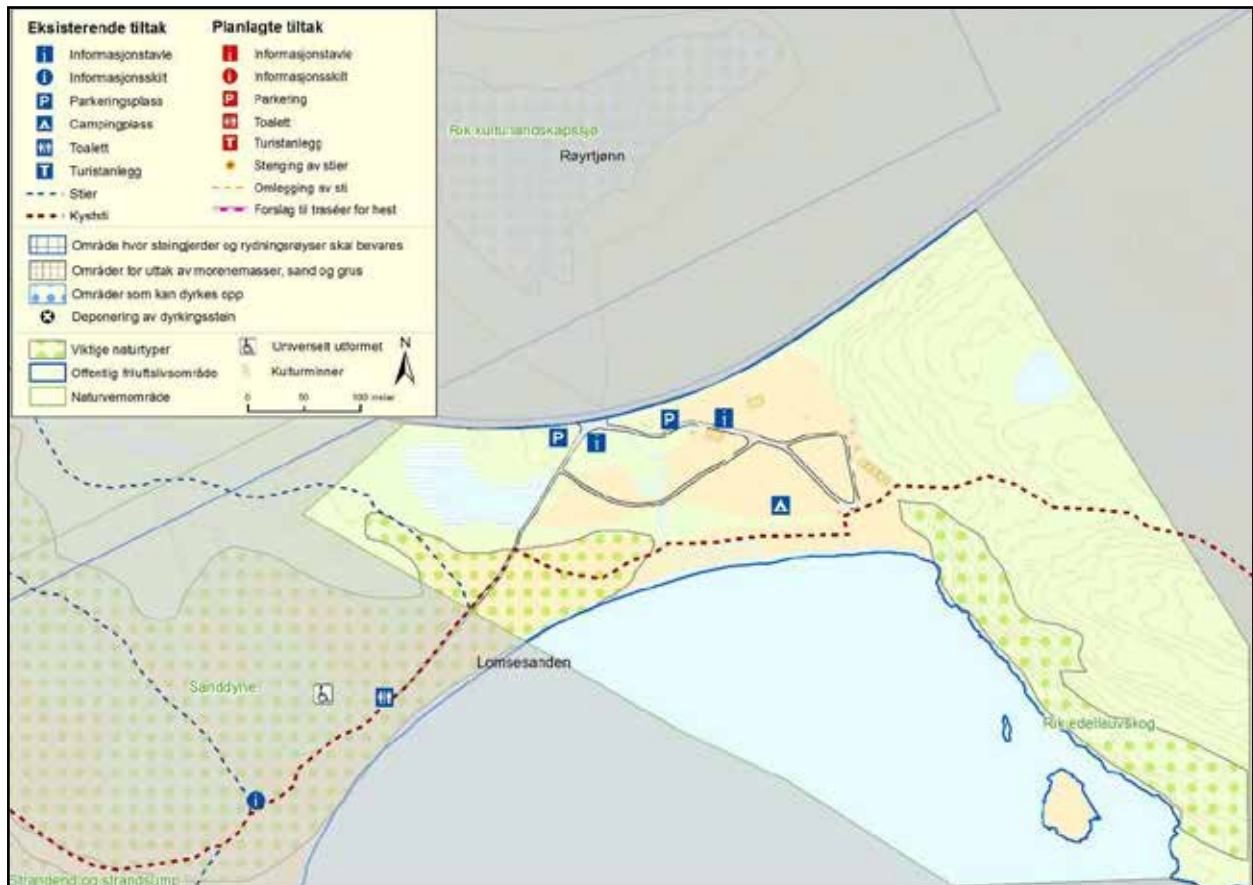
Sonekart

For hver forvaltningssone er det utarbeidet et kart med oversikt over det vernede arealet og informasjon om eksisterende og planlagte tiltak (informasjonstavler, informasjonsskilt, parkeringsplass, campingplass, toalett, turistanlegg, stier, kyststi, ridetraseer). I tillegg vises viktige naturtyper, kulturminner og grense for offentlige friluftsområder. Kartet har også informasjon om enkelte tiltak knyttet til bruksrettigheter; som uttak av masse, områder for nydyrking og deponering av dyrkingstein. Enkelte elementer i tilgrensende forvaltningssoner og utenforliggende arealer er tatt med der det synes naturlig for å vise noe av helheten i området.

FORVALTNINGSOMRÅDE 1

LOMSESANDEN – LISTASTRENDENE LANDSKAPS- VERNOMRÅDE

Formålet med landskapsvernområdet er å bevare et egenartet natur- og kulturlandskap med spesielle strandtyper og geologiske, botaniske, zoologiske og kulturhistoriske kvaliteter av meget høy verneverdi.

Omtale/areal	<p>Forvaltningsområdet strekker seg fra Søndrehall i øst til grensen for Einarsneset plante- og fuglefredningsområde i vest og begrenses av fylkesveg 664 i nord. Det fredete arealet omfatter sjøområdene ut til 6 m dyp, inkludert øyer.</p> <p>Østre del av området er fjell med høyeste punkt på 82,5 m.o.h. Derfra går det bratt ned mot Lomsesanden, en 750 m lang sandstrand relativt beskyttet for vær og vind. Grensen for forvaltningsområdet går midt på Lomsesanden. Innenfor sandstranda er det sanddyner, mens den indre delen består av skog.</p>
Grunneierforhold	<p>Lomsesanden inngår i det store offentlige friluftsområdet som strekker seg fra Loshamn til Huseby-sanden, innkjøpt av staten i 1975. Miljødirektoratet er grunneier. Fylkeskommunen representerer staten som grunneier. Kommunen står for drift og tilsyn etter friluftsloven. Deler av området inngår i Skjærgårdsparken Lister.</p>

Verneverdier

Landskap/geologi	<p>Lomsesanden består av småkupert og relativt flatt landskap omkring havets nivå, med noe stigning mot øst og nordøst. Landskapstypen settes til strandflate (NiN).</p>
Natur/vegetasjon	<p>Store deler av området er dekket med ung, kalkfattig skog, hovedsakelig dominert av bergfuru. De mest verdifulle delene av området er sanddynemark i sørvest, kystlynghei på fjellet i øst og rike kysthasselkratt spredt langs sjøen i øst. Naturtypene <i>Sanddynemark</i> (VU) og sørlig etablert sanddynemark (EN) består her av vegetasjonstypene <i>primærdyne av marehalmutforming</i> (VU) og <i>dynetrau</i> (EN). <i>Kystlynghei</i> (EN) er sterkt truet både som natur- og vegetasjonstype. Vegetasjonstypen <i>rike kysthasselkratt</i> (EN) er en naturtype under <i>rik edelløvsog</i> etter DN-håndbok 13.</p>
Flora	<p>Sandskjegg (EN) er eneste rødlisteart som er registrert på Lomsesanden. I de rike kysthasselkrattene finnes en god del kusymre, noe som indikerer et potensiale for et variert arts mangfold av marksopp. Røsslyng dominerer i kystlynghei i øst.</p>
Fauna	<p>Området er et viktig overvintringsområde for sjø- og vannfugl. Sjøorre (VU) og hornedykker (VU) forekommer jevnlig i gode antall. Også flokker av kvinand, svartand (NT) og havelle (NT) kan påtreffes. Teist (VU) hekker enkelte år på holmene utenfor og bruker området til næringsøk. Enkeltbekkasin hekker i dynetrauet i skogen bak Lomsesanden. Små forekomster av ilanddrevet tang og tare gjør at strendene er lite brukt som næringsområde. Det er totalt registrert 136 fuglearter her.</p> <p>Lomsesanden-Einarsneset er ett av områdene i Vest-Agder med tettest forekomst av rødlistede insekter. Flere sjeldne og rødlistede arter av biller, edderkopper, sommerfugler, spretthaler, veps og bier er registrert. Enkelte arter har her sin hovedforekomst eller eneste forekomst i Norge. Vedlegg 2 (tabell 2) gir en oversikt over 50 rødlistede sommerfuglarter på Lomsesanden og Einarsneset. Særlig sandstrand- og sanddyneområdene på Lomsesanden er viktige habitat for mange av disse artene. Vannkalven <i>Dytiscus semisulcatus</i> (EN) ble registrert i dynetrau/sumpområde i skogen vest for campingplassen i 1992. Arten er knyttet til små, grunne dammer langs kysten og antas å ha maksimalt 20 lokaliteter i Norge.</p>

Tilstand, trend og utfordringer

Vegetasjon	Naturtypene kystlynghei og sanddynemark trues av gjengroing. Særlig buskfuru påvirker den lokale floraen negativt. Arten sprer seg inn i sanddynemarka og hindrer naturlige dynamikk i sanddynevegetasjonen. Det er fjernet en del forekomster av rynkerose langs stranden, men arten er i ferd med å etablere seg på nytt. Det er stedvis noe slitasje fra ferdsel i tilknytning til stier og campinganlegg, men gjengroing er ansett som en større trussel i området.
Landbruk	Det er ikke landbruksdrift i området.
Leplanting/skog	<p>Leplanteskogen langs fylkesveien er en viktig buffer mot industriområdet og har også betydning for friluftslivet. Den består hovedsakelig av svartfuru og vanlig furu, men også forekomster av eik, bjørk og rogn. Buskfuru er plantet i ytterkanten av leplantingen mot sanddynene.</p> <p>Eik etablerer seg flere steder og vil endre skogbildet etter hvert som den vokser til (15 cm plantehøyde i 2012). Målet er å oppnå et variert og flersjiktet skogbilde med større innslag av lauv. Det er ønskelig med en god undervegetasjon på campingplassen for å få en god skjermeffekt.</p>
Skjøtsel	Det meste av skogen på sørsiden av veien ble tynnet på 1990-tallet. Også rundt campingplassen er skogen tynnet i flere omganger. På campingområdet er det plantet ut svartor og eik og lagt ut halm-baller for å unngå sandflukt. Bekken gjennom området har blitt rensket opp. For å ta vare på kystlynghei i øst er det behov for sving og beiting.
Friluftsliv	Lomsesanden er ett av de viktigste bade- og utfartsområdene i kommunen. I skjærgårdsparken ble det oppført et bryggeanlegg med universell utforming i 2010 og det er etablert en universelt utformet tursti fra parkeringsplassen og ut på Einarsneset.
Reiseliv	Lomsesanden camping ligger i verneområdet med servicebygg, 8 utleiehytter og 100 plasser for campingvogner og bobiler. Campingplassen driftes fra 2017 av Lomsesanden Opplevelser AS.
Kulturminne	Kirkevegen fra Loshavn går på nordsiden av Sønderhallsheia, gjennom verneområdet og fram til campingplassen. Det ligger en gravhaug innenfor campingområdet.
Informasjon	Det er informasjonstavle på campingområdet og ved parkeringsplassen.
Bevaringsmål	<ul style="list-style-type: none">• Areal sanddynemark med ulike utforminger samt sand- og steinstrand i god tilstand skal opprettholdes på referansenivå, slik at de også sikrer egnede habitat for insekter, karplanter og fugler.• Areal med rikt kysthasselkratt skal opprettholdes på referansenivå.• 80-100 % av registrert areal med kystlynghei skal være i god hevd.• Bestanden av hekkefugl skal oppnå god tilstand, jf. vedlegg 3.• Andel sandskjegg per arealenhet i utbredelsesområdet skal opprettholdes på referansenivå.
Tiltak	<ul style="list-style-type: none">• Fjerne furuforyngelse i sanddynemark, spesielt sør for parkeringsplassen ved campingplassen.• Fjerne forekomster av rynkerose og gyvel.• Tynne i leplanteskog for å oppnå større innslag av lauv og mer variert sjiktning, spesielt ved myra. Gradvis uttak av svartfuru og buskfuru.• Restaurere gjengrodd sanddynemark.• Etablere utsiktsplass langs stien i lia sørøst for campingplassen.
Overvåking	<ul style="list-style-type: none">• Overvåking av fugl (NOF Lista).• Overvåking/oppfølging bevaringsmål (jf. vedlegg 4).

FORVALTNINGSOMRÅDE 2 EINARSNESET PLANTE- OG FUGLEFREDNINGS- OMRÅDE

Formålet med fredningen er å bevare en rik og variert flora med plantenes vokseplasser, det rike fuglelivet og fuglenes livsmiljø i området, særlig av hensyn til områdets viktige funksjon for trekkende og overvintrende fugl. Sjøarealene er vernet for å sikre viktige nærings- og overvintringsområder for vannfugl, som inkluderer områder med rik og variert algevegetasjon, samt gyte- og oppvekstområder for fisk.

Omtale/areal

Verneområdet omfatter Einarsneset og deler av Husebysanden. Området grenser i vest mot Haugestranda, i øst mot Lomsesanden og avgrenses i nord av fylkesveg 664. Vernet omfatter sjøområdene ut til 6 m dyp, inkludert Tjuvholmen, Lille Lamholmen og Klubben, ikke Hummerdus.

Den største delen av området (667 daa landareal) består av et offentlig friluftsområde innkjøpt fra Huseby fellesmark i 1975. Denne delen er fredet som plante- og fuglefredningsområde.

I den øvrige delen (210 daa landareal) er det plantefredning. Deler av området inngår i Skjærgårdsparken Lister.

Det ble i 2006 vedtatt en endring i vernegrensen langs fylkesveg 664 i forbindelse med forlengelse av gang- og sykkelvei. Grenseendringen trer i kraft når det foreligger endelig dispensasjon fra verneforskriften for tiltak i tilknytning til gang- og sykkelvei. Endringen berører ca. 2,15 daa av plantefredningsarealet.

Einarsneset var tidligere en del av kongsgården på Huseby. Neset var oppdyrket og de beste husmannsplassene under Huseby lå her. På midten av 1800-tallet måtte husmannsplassene forlates på grunn av sandflukt og Einarsneset blir beskrevet som ørkenområde langt inn på 1900-tallet. I dag holdes sanden på plass av vegetasjonen i sanddynene.

Søndre del av området byr på størst andel av kystlynghei, i tillegg til rike strandberg, overganger mellom kystlynghei og marehalmstrender, marehalmstrender og noen mindre områder med sandstrand. Denne delen er i dag avgjerdet.

Området nord for gjerdet har mye sanddynevegetasjon med dynetrau, dyneeng og dynehei, betydelige arealer med sandstrender, strandsump og rikt strandberg på Einarsneshalsen og mindre innslag av kystlyngheivegetasjon med tørr lynghei, stedvis med svært mye gyvel. Langs sørsida av fylkesvegen er det flere leplantefelt med sitkagran, furu, buskfuru og dvergfuru. Høyeste punktet er Risbakk (29,5 m.o.h.).

Fuglefredningsområdet inngår i Ramsarområdet Lista våtmarkssystem.

Grunneierforhold

Miljødirektoratet er grunneier på Einarsneset og Fylkeskommunen representerer staten som grunneier. Alcoa er grunneier på Husebysanden. Kommunen står for drift og tilsyn etter friluftsløven.

Verneverdier

Landskap/geologi

Einarsneset består av variert, stedvis kupert og stedvis flatt landskap rundt havnivå, med noe stigning i søndre del. Landskapstypen settes til **strandflate** (NiN).

Natur/vegetasjon

Einarsneset består av en mosaikk av ulike natur- og vegetasjonstyper. Her forekommer vegetasjonstypene **kystlynghei** (EN), **etablert sanddyne** (VU), **dynetrau** (EN) og **primærdyne av marehalm-utforming** (VU). **Sanddynemark** forekommer med sørlig etablert type (EN). Ut mot sjøen finnes det i spredte felt **rikt strandberg** (VU) med sandstrender imellom. I vest mot Haugestranda utgjør **sanddynemark** mye av arealet. Også her finnes **etablert sanddyne** (VU), **dynetrau** (EN) og **primærdyne av marehalm-utforming** (VU). I nord er det enkelte leplantefelt med furu og bergfuru. Den høyeste verneverdien ligger i dynelandskapet, som er særlig velutviklet med svært mange funn av rødlistearter. Midt på Einarsneshalsen finnes et strandeng- og strandsumpområde med utformingen skjærmede strandsumper.

Kystlyngheia på Einarsneset er i Faggrunnlag for kystlynghei utpekt som ett av 23 referanseområder for naturtypen i Norge. Her finner vi den nordligste lokaliteten med gyvel-lyngheier i Europa.

Flora

Plantelivet er svært rikt og med mange sjeldne og rødlistede arter. Det største artsmangfoldet finnes i den etablerte dynevegetasjonen i de indre deler av sanddynemarka. Stedvis finnes svært mye sand-skjegg (EN). Arten forekommer oftest på tørre, tilsandede steder i de etablerte sanddynene, men også der hvor det har vært noe tråkkslitasje. Strandtorn (EN) opptrer spredt i området. Lista hadde tidligere det eneste registrerte funn av dynelakssopp (EN) i Norge. I 2010 ble arten også funnet i sanddyneområder langs Tanaelva i Finnmark. Dynelakssoppen på Lista danner mykorrhiza med krypvier og er bare funnet i naken sand mellom unge krypvierdyner. Nikkesmelle (NT) forekommer langs bergskrenter både i sentrale deler og vest på Einarsneset. Sodaurt (VU) er registrert på tanggjøslede strender. Utenfor marehaldynene finnes strandkveke. Planten tåler salt og sjøvann bedre enn marehalm, men klarer ikke mer enn 30 cm oversanding årlig, og dynene blir derfor ikke særlig høye.

Fauna

For fuglelivet har Einarsneset størst betydning som rasteplass og overvintringsområde for sjøfugl. De mest tallrike artene er sjøorre (VU), svartand (NT), ærfugl (NT), havelle (NT), kvinand, smålom, islom, horndykker (VU), storskarv og toppskarv. Teist (VU) og storlom forekommer i mindre antall. En rekke andre vade-, måke- og alkefugler, samt andefugler, forekommer langs kysten og i sjøarealene. På grunn av lite ilanddrevet tang og tare og forstyrrelse fra ferdsel, er strendene ikke blant de viktigste arealene for rastende vade- og spurvefugler. Det finnes en brukbar bestand av hekkende sanglerke (VU) i kystlyngheia og sanddyneområdene. Bestanden av hekkende fugl har gått tilbake siden verne-tidspunktet, men fremdeles hekker sandlo, tjeld og rødstilk fåtallig. Totalt er det registrert 133 fuglearter i området.

Lomsesanden-Einarsneset er ett av områdene i Vest-Agder med tettest forekomst av rødlistede insekter. Flere sjeldne og rødlistede arter både av biller, edderkopper, sommerfugler, spretthaler, veps og bier er registrert. Enkelte av artene har her sin hovedforekomst eller eneste forekomst i Norge. Vedlegg 2 (tabell 2) gir en oversikt over 50 rødlistede sommerfuglarter på Lomsesanden og Einarsneset. Sandstrand- og sanddyneområdene på Einarsneset og strandeng- og sumpområdet på Einarsneset er viktige habitat for mange av disse artene.

Glyphipterix schoenicolella (EN) er i Norge kun funnet i dette sumpområdet. Hvitt sandjordfly (EN) er bare kjent fra Einarsneset og Nordhasselvika og firtannfjærmøll (EN) er med ett unntak kun registrert her. Andre sjeldne registrerte arter er billearten *Psylliodes marcida*, vepseartene *Arachnospila wesmaeli* (VU), *Cleptes semicyaneus* (VU), *Oxybelus argentatus* (EN) og strandmurerbie (EN). Alle disse artene er kjent fra kun et fåtall lokaliteter i Norge. Rødhalet måneflekkflue og sandtordivel er begge vurdert som sårbar (VU). Bestanden av enggjødselbille (EN) har gått kraftig tilbake fra mange av sine tidligere kjente lokaliteter. Forekomstene langs Listastrendene er kanskje de beste i landet.

Småsalamander og padder forekommer i flere tjern.

Tilstand, trend og utfordringer

Gjengroing og fortetting av sanddynemark og kystlynghei anses som den største trusselen for naturtyper og arter på Einarsneset.

Fugl

NOF sine dataserier ser ut til å vise en positiv trend for overvintrende fugl. For hekkefugl og rastende vadefugl er trenden negativ til klar negativ. Arter som stokkand, vipe (EN), enkeltbekkasin og fiskemåke (NT) har gått ut som hekkefugl.

Vegetasjon	<p>Utenlandske furuarter, tindved, gyvel og rynkerose hindrer den naturlige dynamikken i sanddynevegetasjonen, særlig i de indre delene. Gyvel har hatt en voldsom vekst i utbredelsen de siste årene, og da spesielt i områder med kystlynghei og i overgangssonene mot sanddynemark. Sandskjegg, strandtorn og dynelakssopp er alle truet av fremmede arter. Vegetasjonstypene i området har liten bufferkapasitet for tråkkslitasje. Det er mange turgåere på Einarsneset og tråkkslitasjen er stedvis til dels stor. Dette er negativt for sanddyne som naturtype og spesielt for sårbare arter som strandtorn og dynelakssopp, som opptrer i små, avgrensede populasjoner. Kystlyngheia på Einarsneshalsen har tidligere vært preget av gjengroing med gyvel, einer, rødhyll, bjørk og rogn. Som følge av omfattende skjøtselstiltak er store deler av kystlyngheia nå i god hevd.</p>
Landbruk	<p>Det er ikke landbruksdrift på Einarsnes. Området er tidligere brukt som utmarksbeite.</p>
Leplanting	<p>Leplanteskogen som strekker seg fra Lomsesanden til Sandfjellet inngår i sonens innerste del. Det er noe frøspredning og foryngelse av furuarter.</p>
Skjøtsel	<p>Det er lagt ned en omfattende innsats over flere år for å redusere gjengroing av bergfuru, buskfuru og bjørk og bekjempelse av rynkerose, tindved og gyvel.</p> <p>Lyngbrenning er siden 2003 gjennomført av SNO og ungdomsskoleklasser ved Farsund barne- og ungdomsskole. Søndre del av området er avgjerdet og er siden 2010 brukt som vinterbeite for utegangersau, med beiting fra september til mars.</p> <p>Det er i 2013-2014 utarbeidet en skjøtelsplan for hele forvaltningsområdet (Ecofact rapport nr. 16). Skjøtelsplanen bygger på tidligere sviplan for arealer med kystlynghei (2004-2016) og erfaringer fra skjøtsel og ulike prosjekter i området. I 2014 er det satt i gang et overvåkingsprosjekt for å se på utvikling av lyngheivegetasjon etter lyngbrenning. Det er også gjennomført undersøkelser av karplanter og vegetasjonstilstand i et aktuelt forsøksområde for storfefeite (Ecofact rapport nr. 376). Gjennomføring av skjøtselstiltak skal ikke komme i konflikt med friluftslivsinteresser i området.</p> <p>Som oppfølging av handlingsplan for strandtorn er det plantet ut strandtorn i området.</p> <p>Det er gjennomført tiltak for kanalisering av ferdsl (tilrettelegging og utbedring av stier). Vedlikehold av stier gjennomføres av kommunen og SNO.</p>
Friluftsliv	<p>Einarsneset er et mye brukt turområde hele året og det har utviklet seg et nettverk av stier. Kyststien går gjennom hele området. De smale vikene byr på mange idylliske små sandstrender. Det er opparbeidet to parkeringsplasser langs fylkesveien i tilknytning til det offentlige friluftsområdet og tilrettelagt turvei fra parkeringsplassen ved Lomsesanden og ut mot Einarsneset.</p> <p>I 2010 ble det anlagt en tilrettelagt tursti ut til bunkerne og denne ble oppgruset i 2013. Stien er det største kanaliseringstiltaket i verneområdet til nå og skal bidra til å hindre slitasje på terrenget. Like innenfor grensen til plante- og fuglefredningsområdet er det bygd et offentlig toalett.</p> <p>Det er behov for å øke kapasiteten på eksisterende parkeringsplasser for å unngå parkering langs fylkesvegen. Kommunen ønsker å asfaltere og merke opp parkeringsplassen ved fylkesvegen. Det er et ønske å anlegge en enkel gapahuk med ildsted for å samle slik aktivitet i et mindre sårbart område og plassere ut sittebenker i terrenget på egnede steder.</p>

Kulturminne

Det er flere spor fra 2. verdenskrig på Einarsnes, blant annet kanonstillinger og bunkere. Ved Sandfjellet og sør for Einarsneshalsen finnes flere gravrøyer fra bronse- eller jernalder og steinalder. Innenfor Husebysanden finnes en gravhaug fra jernalder. På Grønnodden ligger det et gammelt fangstanlegg i form av et buestille. Ytterst på neset ligger det fangstanlegg knyttet til fiske, datert til siste del av 1700-tallet. Det er også spor etter bosetninger fra 1800- og 1900-tallet i området. Flere skipsfunn er registrert utenfor Einarsneset.

Informasjon

Det er satt opp flere informasjonstavler. De største tavlene gir informasjon om plante- og fuglefredningsområdet, mens mindre tavler i terrenget gir informasjon om eksempelvis strandtorn, kystlynghei og sanddynemark. På enkelte strender er det behov for informasjonsskilt med oppfordring til de besøkende om å ta hensyn til sårbar vegetasjon.

Bevaringsmål

- Areal sanddynemark med ulike utforminger samt sand- og steinstrand og tarevoller i god tilstand skal opprettholdes på referansenivå, slik at de også sikrer egnede habitat for insekter, karplanter og fugler.
- 80-100 % av registrert areal med kystlynghei skal være i god hevd.
- Andelen sandskjegg per arealenhet i utbredelsesområdet skal opprettholdes på referansenivå.
- Bestanden av strandtorn skal oppnå god tilstand innenfor det økologiske funksjonsområdet som er foreslått i forbindelse med faggrunnlag for strandtorn.
- Bestanden av hekkefugl skal oppnå god tilstand, jf. vedlegg 3, del III.
- Opprettholde antall ynglelokaliteter for småsalamander.

Tiltak

- Oppfølging av skjøtelsesplan for Einarsneset.
- Fjerne forekomster av rynkerose, særlig på østsiden av Einarsneset og ved stien helt nordøst på Husebysanden.
- Fjerne forekomster av gyvel og hindre videre spredning.
- Restaurere sanddynemark.
- Fjerne forekomster av platanlønn, sølvbusk, tindved og rognspirea ved parkeringsplass i nordvest.
- Kanalisere ferdsel for å redusere erosjon, sandflukt, skade på vegetasjon og av hensyn til hekkende/rastende fugl.
- Kanalisere ferdsel bort fra våtmarksområdene på Einarsneshalsen (fugl).
- Asfaltering og oppmerking av hovedparkeringsplass.
- Oppgradering av standard på tursti gjennom skogen i nord, vurdere å flytte trasé til nord for dammene i skogen.
- Redusere skogarealet sør for dammene.
- Anlegge universelt utformet turvei fra parkeringsplass til strand.
- Tilrettelegge for resting i bunkersruin ved enden av tursti.
- Informasjonsskilt om sårbar vegetasjon.
- Lokalisering av rasteplass med gapahuk, sittebenker og ildsted og 1-2 rasteplasser med sittebenker.
- Vedlikehold av stier.

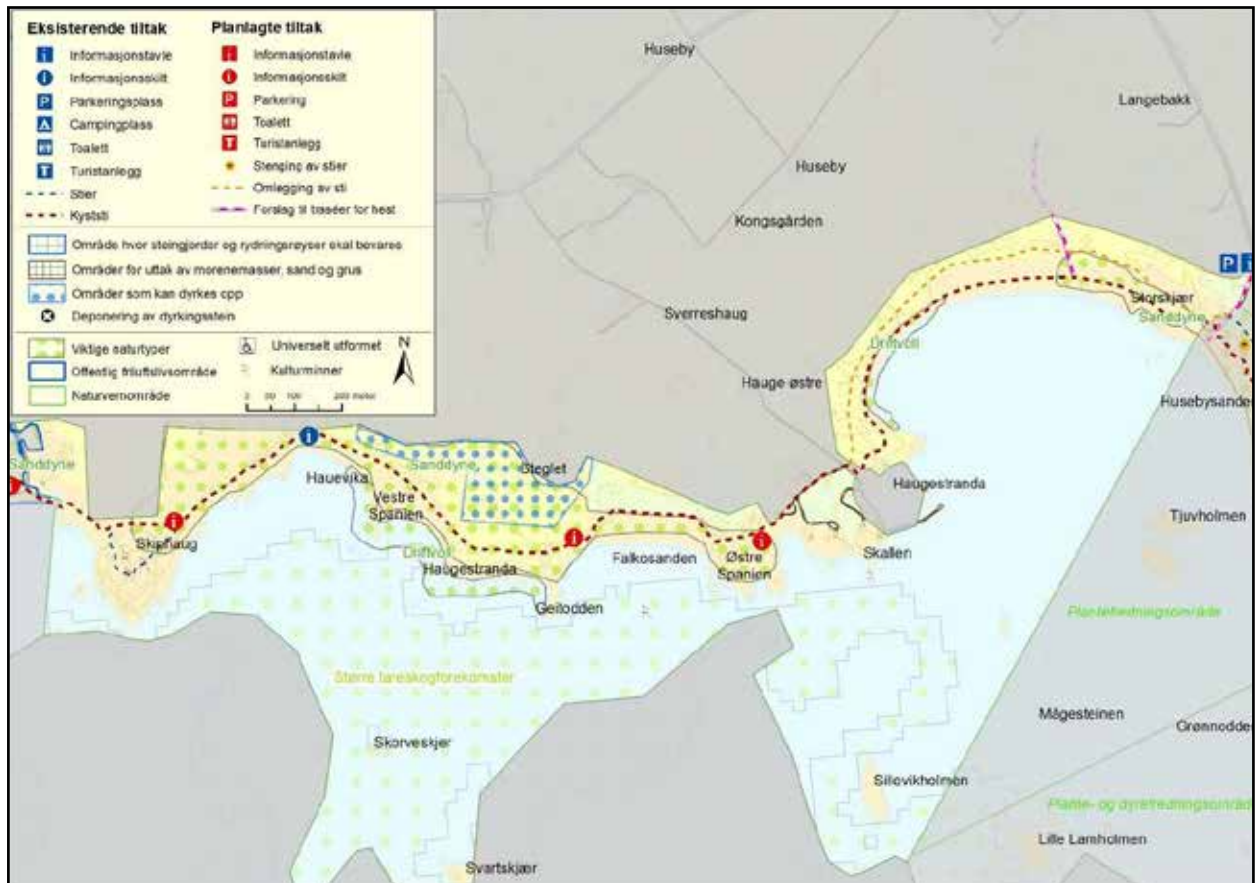
Overvåking

- Overvåking av strandtorn (jf. faggrunnlag).
- Overvåking av fugl (NOF Lista).
- Overvåkingsprogram (jf. skjøtelsesplan).
- Overvåking/oppfølging bevaringsmål (jf. vedlegg 4, del III).

FORVALTNINGSOMRÅDE 3

HAUGESTRANDA – LISTASTRENDENE LANDSKAPSVERNOMRÅDE

Formålet med landskapsvernområdet er å bevare et egenartet natur- og kulturlandskap med spesielle strandtyper og geologiske, botaniske, zoologiske og kulturhistoriske kvaliteter av meget høy verneverdi.

Omtale/areal

Haugestranda omfatter strandareal ved Austre Hauge, vernet som del av Listastrendene landskapsvernområde. Området grenser mot Einarsneset i øst og Havika i vest. Det fredete arealet omfatter sjøområdene ut til 6 m dyp, inkludert Sillevik-holmen, deler av Svartskjær og Skorveskjær.

Landskapet på Haugestranda er dominert av sand- og rullesteinstrender, sanddynemark og naturbeitemark. Kystlynghei finnes på Skipphaug i vest. I øst forekommer mer eller mindre intakte dyne-system og like nordøst for Skipphaug finnes det som trolig er det best utviklede haugdynelandskapet på Lista. Vest for Austre Hauge blir kysten noe mer oppstykket med klipper, svaberg, rullesteinstrand og noe sandstrand.

Det er noen fritidsboliger i området. Deler av Haugestranda statlige fiskerihavn inngår i verneområdet og moloen eies av Kystverket. Bebyggelse og småbåthavn ved Austre Hauge er ikke berørt av vernet og forvaltningsplanen.

Grunneierforhold Private grunneiere.

Verneverdier

Landskap/geologi Haugestranda består av variert, stedvis kupert og stedvis flatt landskap omkring havets nivå, med noe stigning i søndre del. Landskapstypen settes til **strandflate** (NiN).

Natur/vegetasjon Den østre delen av området, Haugestranda, består av **sanddynemark** (VU). Deler av naturtypen settes til **sørlig etablert type** (EN). I sanddynemarka forekommer vegetasjonstypene **etablert sanddyne** (VU), **dynetrau** (EN) og **primærdyne av marehalm-utforming** (VU). Vest for båtanlegget på Østre Hauge er området noe mer mosaikkpreget. Stedvis forekommer mindre sanddynesystem med tilhørende truede vegetasjonstyper. Større arealer settes til **kulturmarkseng** (VU) mens lavreliggende partier vurderes å være **etablert dyneeng** (VU). Flere truede arter forekommer her. På Skipphaug forekommer **kystlynghei** (EN).

Flora I sanddynesystemet på selve Haugestranda forekommer spredte bestand med sandskjegg (EN) og stedvis mye kildegras (NT). Sodaurt (VU) er registrert på strandflaten. Spredte bestander av kildegras forekommer også langs bekkeløp og strandflater vest for båtanlegget. Kjempehøymol (NT) ble funnet nyetablert på Haugestranda i 2004. Strandtorn (EN) forekommer i varierende tetthet på etablerte dyneenger i hele området, stedvis i tynne bestander. Rundt 90 % av Norges bestand av strandtorn finnes i vestre del av Haugestranda og spesielt området innenfor Geitodden og Vestre Spanien har tette bestander. Sandskjegg har tette bestander vest i området, delvis overlappende med den tetteste forekomsten av strandtorn.

Fauna Det er flere hekkefugler på Haugestranda; eksempelvis gravand (1-2 par), sandlo (ca. 4 par), tjeld (2-3 par) og storspove (VU) (1 par). Sanglerke (VU) og steinskvett er vanlige hekkefugler. Området er et svært viktig oppvekstområde for ærfuglkull som klekkes ut på Rauna og holmene utenfor. Sjøarealene er viktige næringsområder for mange arter sjø- og vannfugl under trekk og i overvintringsperioden. Vanlig forekommende arter i store antall er sjøorre (VU), svartand (NT), havelle (NT), kvinand, ærfugl (NT), islom, horndykker (VU), gråstrupedykker og storskarv. Strendene, særlig fra Haugvika til Falkosanden, er viktige for rastende og næringsøkende vadefugl, spurvefugl og forskjellige måkefugler. Totalt er det registrert 170 fuglearter i forvaltningsområdet. Gresshoppearten vortebiter (NT) er registrert ved Skipphaug. Arten er knyttet til ekstensivt drevne kulturlandskap og synes også å foretrekke etablerte dyneenger. Sandtordivel (VU) er funnet på Husebysanden.

Tilstand, trend og utfordringer

Overvåking av strandtorn viser nedgang i antall individer fra vernetidspunktet og frem til i dag. Det er lite nyetablering av planter i området.

Vegetasjon

Et betydelig antall fremmede arter har etablert seg i verneområdet, spesielt sitkagran, busk/berg-furu, gyvel og rynkerose. Artene spres fra hytteeiendommer og leplantinger og påvirker dynevegetasjonen og sårbare arter negativt. Den fremmede arten boersvineblom har hatt en kraftig forekomst 300-400 meter nord for verneområdet. Risikoen for at arten vil spre seg inn i verneområdene på egen hånd antas å være liten.

Fugl

For bestanden av hekkfugl er trenden negativ. Hekkende arter som vipe (EN), rødstilk, enkeltbekkasin og fiskemåke (NT) har forsvunnet etter vernetidspunktet. Status for rastende fugl er usikker, mens status for overvintrende sjøfugl antas å være mer stabil. Fuglelivet er utsatt for forstyrrelse fra ferdsløse gjennom området. Kommunen har forsøkt å få lagt kyststien lengre bort fra strandflaten, men av hensyn til landbruksdriften har dette vært vanskelig å få til.

Landbruk

Det er landbruksdrift i området og kulturbetinget vegetasjon strekker seg stedvis ned til strandflaten. Det er lange tradisjoner med ekstensivt beite med sau og storfe og arealene har vært beskjedent gjødslet siden 1970-tallet. Større arealer beites med storfe og noe hest. Enkelte arealer er ikke i bruk. Bruk av arealene til ekstensivt beite er svært positivt for verneverdiene og verneformålet.

Strandtorn og til dels sandskjegg har opprinnelig tilhold i områder med ekstensiv drift. Som følge av tilbakegang i strandtornbestanden på Haugestranda ble det i 2007 utarbeidet en skjøtelsesplan for områdene vest for Austre Hauge båtanlegg (Bioforsk rapport Vol 2 Nr. 113, Svalheim og Pedersen, 2007). I planen pekes det på at tett gressmatte på beitemark hindrer strandtorn og sandskjegg i å etablere seg, noe som fører til at artenes leveområder reduseres. Gjødsling, bruk av sprøytemidler og kunstig vanning bør derfor begrenses. Artsmangfoldet i beitemark og sanddynemark fremmes av beiting så lenge beitepresset ikke er for høyt.

Som oppfølging av skjøtelsesplanen har Statsforvalteren inngått 10-årige avtaler med to grunneiere om tilpasset drift. Grunneierne får økonomisk kompensasjon for å redusere gjødsling og tilleggsføring og for å unngå sprøyting på definerte arealer. Endring av driften har medført at antall beitedyr på arealene er noe redusert. Avtalene skal revideres i 2015.

Leplanting

Leplantingen i området medvirker til å begrense sandflukten til tilgrensende landbruksarealer. Store deler av leplantingen ligger i verneområdet. Leplantingen vest for Haugestrand havn gir le for havna. Leplantefeltet nord for Falkosanden består hovedsakelig av vanlig furu og bergfuru og et tett plante-felt med sitkagran. Videre forvaltning av arealer med leplanting må konkretiseres i samarbeid med grunneiere og kommune og omhandles i egen plan.

Spesielle rettigheter/ skjønnsforutsetninger

- Nydyrking: se kapittel 5.4.3, del I
- Deponering av dyrkningsstein: se kapittel 5.4.8, del 1

Skjøtsel

Skrap og betongrester er fjernet fra området. Det er gjennomført rydding av sitkagran og bergfuru og furuskogen er tynnet. Det er aktuelt å fjerne mer sitkagran og busk-/bergfuru.

Friluftsliv

Kyststien går gjennom hele området og stort sett i sonen mellom strand og beitemark.

Kulturminne	Gravhaugen på Skipphaug er datert tilbake til jernalder og det er registrert et bosetnings- og aktivitetsområde fra steinalder. I øst følger vernegrensen et fredet veganlegg fra førreformatorisk tid over en strekning på 450 meter. Flere skipsvrak er registrert utenfor Hauge.
Informasjon	Det er informasjonstavler om strandtorn.
Bevaringsmål	<ul style="list-style-type: none"> • Areal sanddynemark med ulike utforminger samt sand- og steinstrand og tarevoller i god tilstand skal opprettholdes på referansenivå, slik at de også sikrer egnede habitat for insekter, karplanter og fugler. • 100 % av registrert areal med naturbeitemark skal være i god hevd. • 80-100 % av registrert areal med kystlynghei på Skipphaug skal være i god hevd. • Bestanden av strandtorn skal bevares innenfor økologisk funksjonsområde, jf. faggrunnlag for strandtorn. • Andel sandskjegg per arealenhet i utbredelsesområdet skal opprettholdes på referansenivå. • Bestanden av hekkefugl skal oppnå middels tilstand, jf. vedlegg 3, del III.
Tiltak	<ul style="list-style-type: none"> • Utarbeide plan for hogst og framtidig leplanting. • Fjerne forekomster av rynkerose, spesielt vest for Skipphaugen mot hytta på Skipphauganden. • Fjerne uønska kratt i kystlynghei. • Nye informasjonstavler om strandtorn i terreng • Informasjonsskilt om fugleliv og hensynsfull ferdsel. • Avtaler med grunneiere om tilpasset drift av arealer med strandtornforekomster.
Overvåking	<ul style="list-style-type: none"> • Overvåking av fugl (NOF Lista) • Overvåking av strandtorn (jf. faggrunnlag) og sandskjegg. • Overvåking av vegetasjon ved tilpasset drift (Bioforsk). • Overvåking/oppfølging bevaringsmål (jf. vedlegg 4, del III).

FORVALTNINGSOMRÅDE 4 HAVIKA FUGLEFREDNINGSOMRÅDE

Formålet med fredningen er å bevare det rike fuglelivet og fuglenes livsmiljø i området, særlig med hensyn til områdets viktige funksjon for trekkende og overvintrende fugl. Sjøarealene er vernet for å sikre viktige nærings- og overvintringsområder for vannfugl, som inkluderer områder med rik og variert algevegetasjon, samt gyte- og oppvekstområder for fisk.

Omtale/areal

Havika omfatter ca. 289 daa landareal med utenforliggende øyer mellom Oteråna i øst og Hananger-sanden i vest. Det fredete arealet omfatter sjøområdene ut til 6 m dyp, inkludert Store Naudeskjeret, Holmen og Notungen.

Havika er et stort og sammenhengende intakt dynesystem med mektige sanddyner, haugdyner og store dynetrau med vann store deler av året. Sanddyneområdet er småkupert og når en høyde på 15 m lengst inne. Ytterst på odden forekommer klipper og svaberg med noe mindre sandstrandareal.

Deler av området er statlig sikret friluftsområde og inngår i Skjærgårdsparken Lister.

Inngår i Ramsarområdet Lista våtmarkssystem.

Grunneierforhold

Miljødirektoratet er grunneier. Fylkeskommunen representerer staten som grunneier. Kommunen står for drift og tilsyn etter friluftsløven.

Verneverdier

Landskap/geologi

Havika består av relativt flatt landskap omkring havnivå, med noe svabergareal som stiger opp fra kysten. Landskapstypen settes til **strandflate** (NiN).

Natur/vegetasjon

Store deler av verneområdet domineres av naturtypen **sanddynemark** (VU) som forekommer med **sørlig etablert type** (EN) og vegetasjonstypene **etablert sanddyne** (VU) og **dynetrau** (EN). Det finnes også **primærdyne av marehalmutforming** (VU) og **rikt strandberg** (VU).

Flora

De store haugdynamene og dynetrauene har stor verdi for flere rødlistede plantearter. Sandskjegg (EN) vokser spredt i hele området. Gode bestander med dverglin (EN) er å finne i dynetrauene og spredte forekomster av skjoldblad (NT) og kildegras (NT) finnes i tilknytning til ferskvann. Strandtorn (EN) forekommer sentralt i området. Sanktpeterskjerme kom til Norge med havstrømmer fra England eller Sør-Europa på 2000-tallet og har etablert seg flere steder. Sodaurt (VU) ble registrert i 2013.

Fauna

Sjøområdene i Havika er spesielt viktige for rastende og overvintrende fugl. Dette skyldes store tare-skogforekomster, store områder med sandbunn og gunstig utforming av kyststripa. Regelmessig forekommende arter i større antall er sjøorre (VU), svartand (NT), havelle (NT), kvinand, ærfugl (NT), islom, smålom, horndykker (VU), gråstrupedykker, storskarv og toppskarv. Teist (VU) og storlom forekommer i mindre antall. Særlig Tarevika har stor verdi for rastende vade- og spurvefugl. De fuktige dynetrauene, sanddynene og lyngheiene tiltrekker seg trekkende fuglearter som tårnfalk, myrhauk (EN), jordugle, enkeltbekkasin, storspove (VU) og sanglerke (VU). Havørn, vandrefalk og jaktfalk (NT) jakter regelmessig langs strendene.

Havika er hekkeområde for arter som tjeld, sandlo, enkeltbekkasin, storspove (VU) og fiskemåke (NT). Sanglerke (VU) er en vanlig hekkefugl i hele området, mens skjærpiplerker hekker med noen få par. Området er et viktig oppvekstområde for ærfuglunger klekt ut på Rauna. Totalt er det registrert 181 fuglearter i området.

Gresshoppearten vortebiter (NT) er registrert i Havika.

Tilstand, trend og utfordringer

Vegetasjon	Vegetasjonen er i stor grad intakt, bortsett fra noe slitasje fra ferdsel. Det er tilløp til gjengroing med takrør i enkelte dynetrau, noe som vil være negativt for artsmangfoldet i sanddynesystemet. Bortsett fra stedvis mye rynkerose bak dynene er det lite oppslag av fremmede arter. Det har tidligere vært problemer med kjøring med motorsykler og ATV i sanddynene i Havika. Naturstein er lagt ut på de mest utsatte stedene og dette har bidratt til mindre kjøring. Det er en utfordring med villparkering langs veien på dagtid om sommeren.
Fugl	Sjøområdene har intakte beiteområder for rødlistede fugler. Det er påvist en nedgang i antall hekkefugler, særlig vadefugl og fiskemåke (NT). Flere arter vann- og sjøfugl som primært bruker sjøområdene har hatt en nedadgående trend de siste år. For enkelte arter kan dette begrunnes i en nasjonal trend, mens forstyrrelse kan være en medvirkende årsak for andre arter.
Landbruk	Det er ikke landbruksdrift i området. Tradisjonelt er området brukt som utmarksareal for de innenfor liggende gårdene. De innerste arealene er siden 1996 brukt til hestebeite. Gjeldende beiteavtale varer fram til 2015.
Leplanting	Det er ingen leplanting i området. Det er fare for frøspredning fra sitkagran på tilgrensende arealer langs vei.
Skjøtsel	Store forekomster av rynkerose er fjernet over flere år. Oppslag av furu ble fjernet på begynnelsen av 2000-tallet. Det er plantet strandtorn i området jf. handlingsplan for strandtorn. Stiene i området vedlikeholdes av kommunen/SNO. Det er aktuelt å begrense gjengroing med takrør i området gjennom avtale om husdyrbeiting.
Friluftsliv	<p>Delvis offentlig friluftsområde. Området er mye brukt av lokalbefolkning og tilreisende. Skiphaug-sanden og Tarevika er attraktive badestrender. Den offentlige veien slutter ved en stor parkeringsplass med offentlig toalett med universell utforming og parkeringsplass for bevegelseshemmede.</p> <p>Det er plassert steiner rundt parkeringsplassen og langs veien for å hindre utkjøring med bil i terrenget. Ved enden av parkeringsplassen har Farsund kommune satt opp skilt som viser at kjøring ned til stranda er forbeholdt rettighetshavere og bevegelseshemmede. Ved enden av veien er det en liten havn med et enkelt båtøpptrekk for rettighetshavere.</p>
Reiseliv	I kommuneplanen er det lagt ut et område til byggeområde – turisme på Hanangermona. Området ligger like nord for Kviljo plantefredningsområde og Havika fuglefredningsområde. Hanangermona grunneierforening har utarbeidet en reguleringsplan for området.
Kulturminne	Ytterst på odden på Måkefjellet ligger et gammelt fangstanlegg i form av et buestille. På Havikfjellet er det registrert et røysfelt. Deler av gamle forsvarsanlegg finnes i området.
Informasjon	Det er informasjonstavler ved møteplass og på parkeringsplassen. Informasjonstavler om Havika som en del av Lista våtmarkssystem-RAMSAR vil komme på plass i løpet av 2018.

Bevaringsmål

- Areal sanddynemark med ulike utforminger samt sand- og steinstrand og tarevoller i god tilstand skal opprettholdes på referansenivå, slik at de også sikrer egnede habitat for insekter, karplanter og fugler.
 - 100 % av registrert areal med naturbeitemark skal være i god hevd.
 - Bestanden av strandtorn skal oppnå god tilstand innenfor det økologiske funksjonsområdet som er foreslått i forbindelse med faggrunnlag for strandtorn.
 - Bestanden av hekkefugl skal oppnå god tilstand, jf. vedlegg 3, del III.
 - Opprettholde antall ynglelokaliteter for småsalamander.
-

Tiltak

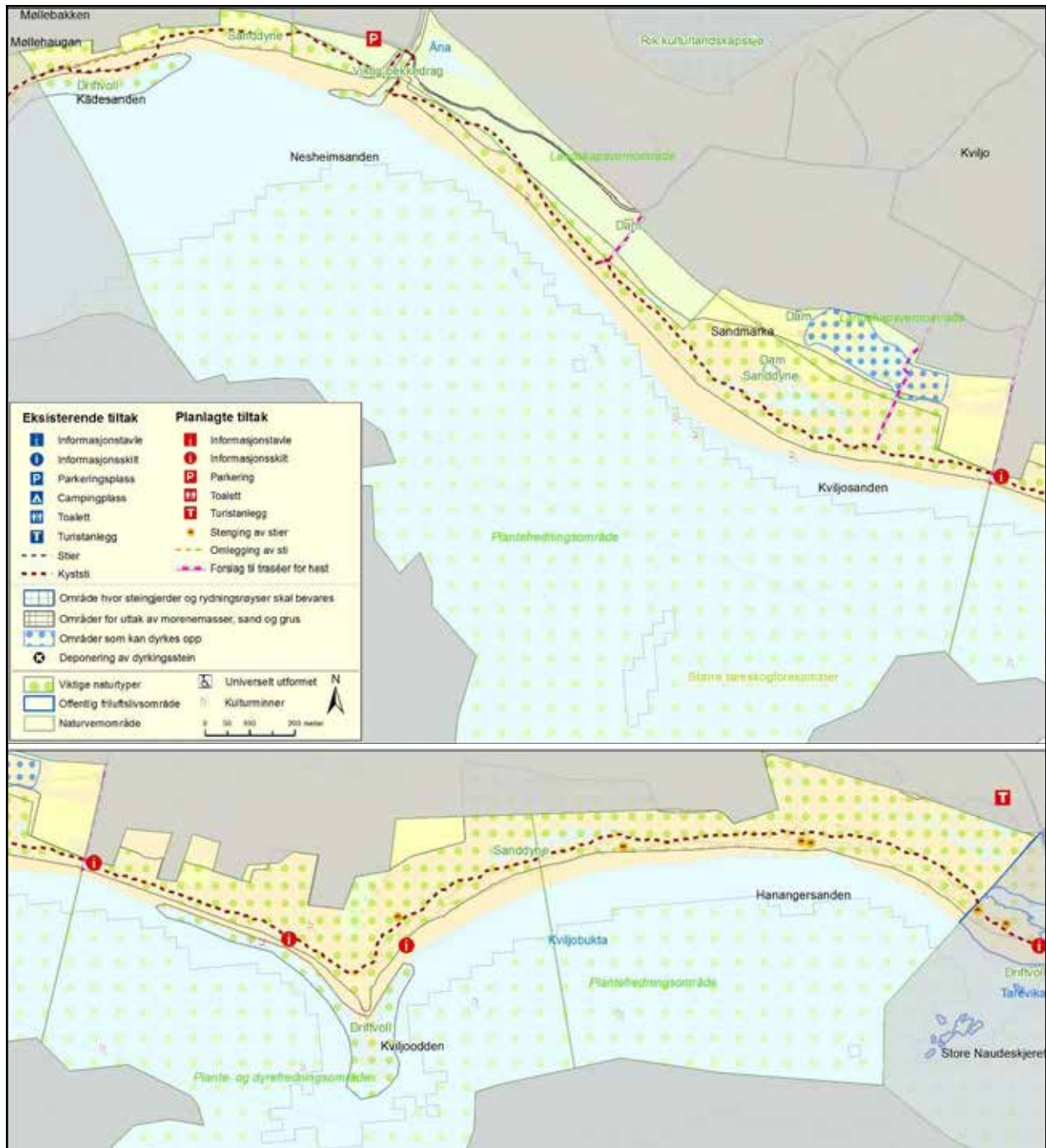
- Fjerne forekomster av rynkerose og andre uønskede arter.
 - Stenge småstier for å kanalisere ferdsel til ønskede traséer.
 - Utbedring av steinfylling ved snuplass ytterst i Havika (ved båtstøene) for å gjøre den mindre egnet som oppholdssted for mink.
 - Informasjonsskilt på parkeringsplass om fuglelivet og hensynsfull ferdsel.
 - Lokalisering av observasjonsplass med sittebenker.
 - Vedlikehold av stier.
 - Etablere utsiktspunkt på Måkefjellet.
-

Overvåking

- Overvåking av fugl (NOF Lista).
- Overvåking av strandtorn (jf. faggrunnlag).
- Overvåking/oppfølging bevaringsmål (jf. vedlegg 4, del III).

FORVALTNINGSOMRÅDE 5 KVILJO PLANTE-, FUGLEFREDNINGS- OG LAND- SKAPSVERNOMRÅDE

Formålet med fredningen er å bevare det rike fuglelivet og fuglenes livsmiljø i området, særlig med hensyn til områdets viktige funksjon for trekkende og overvintrende fugl. Sjøarealene er vernet for å sikre viktige nærings- og overvintringsområder for vannfugl, som inkluderer områder med rik og variert algevegetasjon, samt gyte- og oppvekstområder for fisk.

Omtale/areal

Verneområdet omfatter ca. 600 daa landareal mellom Havika i øst og Østhassel i vest og sjøområdene ut til 6 m dyp. I det vestlige sjøområdet omslutter det Rauna naturreservat (sjøfuglreservat). Rauna omfattes ikke av denne beskrivelsen. Plante- og fuglefredningsområdet utgjør ca. 190 daa og de to plantefredningsområdene ca. 410 daa. Noen mindre arealer som grenser mot landbruksjord sentralt i området har status landskapsvern.

Forvaltningsområdet omfatter det lengste sammenhengende sanddyneområdet på Lista. Sanddynene på Kviljoødden er spesielt mektige og bygger seg opp i en høyde på over 5 m. Her finnes intakt tverrsnitt av et progressivt dynesystem med stedvis flere dynerekker. Helt i vest går strandflaten over i rullestein. I områdene bak de vernede sanddynene er det hovedsakelig dyrka mark. Vernegrensen er et kompromiss mellom verne- og landbruksinteresser. Den kanaliserte bekken Åna renner fra Nesheimsvatnet og ut gjennom strandflaten i vest. Betydelige sjøareal er fredet for å sikre naturlig dynamikk i dynesystemet, gode fødesøksområder for fugl og gyteområder for fisk.

Fuglefredningsområdet inngår i Ramsarområdet Lista våtmarkssystem.

Grunneierforhold

Staten eier en mindre teig, for øvrig private grunneiere.

Verneverdier

Landskap/geologi

Kviljo består av en flat strandflate omkring havnivå, med noe dynelandskap som stiger noen få meter opp fra kysten. Landskapstypen settes til **strandflate** (NiN).

Natur/vegetasjon

Kviljo består i all hovedsak av **sanddynemark** (VU) og deler av naturtypen settes til **sørlig etablert sanddyne** (EN). I den østlige delen dannes en smal stripe med vegetasjonstypen **fordyne av strandkveke-utforming** (VU). Det er fine utforminger av typen **etablert sanddyne** (VU) og **dynetrau** (EN). Sentralt i området finnes **primærdyne av marehalm-utforming** (VU) og partier med primærdyner av **sandvier-utforming** (VU). Flere steder gir tareforekomster på land grunnlag for fine utforminger **med driftinfluert sand-forstrand** med **sølvmeldeutforming** (VU).

Flora

Sandskjegg (EN) finnes spredt i etablerte sanddyner i hele strandsonen. Også strandtorn (EN) finnes spredt. På strandflaten og spesielt i tilknytning til meldesamfunn er det gjort flere funn av sodaurt (VU). Dverglin (EN) finnes spredt og ofte i forbindelse med dynetrau og tråkk. Sørlandsasal (NT) vokser ved Åna.

Fauna

Hele området mellom Havika og Østhasselstrand er viktig for rastende og overvintrende sjø- og vannfugl. De vanligste og mest tallrike artene er gravand, stokkand, sjøorre (VU), svartand (NT), havelle (NT), ærfugl (NT), siland, kvinand, islom, smålom, storlom, horndykker, gråstrupedykker, storskarv og toppskarv. Sjøfuglreservatet Rauna har en av Sør-Norges største sjøfuglkolonier med 3000-5000 hekkende par. Mengder av sildemåker og storskarv som hekker på Rauna i sommerhalvåret bruker området til næringsøk. Strandsonen er et svært viktig oppvekstområde for ærfuglunger klekt ut på Rauna og flokker av sjøorre (VU), ærfugl (NT) og siland myter her om sommeren. Teist (VU) forekommer i mindre antall størstedelen av året. Stokkand, krikand, brunnakke og skjeand (VU) er tidligere funnet hekkende i flere av dammene som er gravd opp som vannhull for storfe. Det er en sterk hekkebestand av sanglerke (VU) i området, mens sørlig gulerle hekker mindre regelmessig enn tidligere.

Det er store tareskogforekomster i sjøen og taren som skylles i land på Kviljoødden utgjør et svært viktig rasteområde for trekkende fugl. Også Kviljosanden og den vestlige halvdel av Nesheimssanden kan periodevis ha mye ilanddrevet tang og tare. Det er særlig vadefugl, men også måkefugler

og spurvefugl som søker næring i disse tarevollene. Frøplanter på strandene og i dyneområdene tiltrekker en rekke arter av frøspisende spurvefugl i store antall.

De store konsentrasjonene av fugl kombinert med åpne jaktområder for arter som er mer spesialiserte på smågnagere, amfibier og liknende, tiltrekker seg mye rovfugl både i trekkperiodene og vinterstid.

Flere dammer har ynglende amfibier.

Kviljosanden er gjennom NINAs ARKO-prosjekt undersøkt for insekter knyttet til sandstrender og sanddyner. Det er registrert en rekke veps og tovinger, blant annet strandmurerbie (EN) som bare er kjent fra noen få lokaliteter i Norge. Enggjødselbille (EN), sandtordivel (VU) og vortebiter (NT) er registrert flere ganger. Vannkalven *Dytiscus semisulcatus* (EN) er knyttet til små, grunne dammer langs kysten. Lokaliteten på Kviljosanden ble bekreftet i 2008 og arten er antatt å ha maksimalt 20 lokaliteter i Norge.

Tilstand, trend og utfordringer

Vegetasjon

Kviljo har en bred strandflate med store intakte sanddynesystem. Vegetasjonen i fugle- og plante-fredningsområdene er i stor grad intakt.

Sjøområdene har intakte beiteområder for fugler.

Spredning av fremmede arter er en trussel mot det biologiske mangfoldet. Ytterligere tilvekst med rynkerose, sitkagran og busk- og bergfuru vil være negativt for sanddynesystemet.

Fugl

Det er til dels stor nedgang i antall hekkende fugl. Vipe (EN) og fiskemåke (NT) har gått ut siden vernetidspunkt. Begge disse artene har hatt en negativ trend på nasjonalt nivå.

Tjeld og sandlo er typiske hekkefugler langs sandstrendene. Tjeld har gått betydelig tilbake siden området ble vernet og det er nå bare 2-3 hekkende par igjen. Sandlo har klart å opprettholde en brukbar hekkebestand på 5-6 par. Enkelte par med storspove (VU) og enkeltbekkasin hekker i dyneområdene, beiteområdene og de fuktige dynetrauene. Bestanden av storspove (VU) har hatt en betydelig nedgang fra 7-8 par på 1990-tallet til 2-3 par de siste år. Vipe (EN), rødstilk og fiskemåke (NT) har alle forsvunnet som hekkefugler.

Landbruk

Det er landbruksdrift i området. Deler av området beites med storfe og hest og enkelte arealer er oppdyrket og gjødslet. Driften av arealene er positivt for verneformålet.

Som oppfølging av handlingsplan for strandtorn har Statsforvalteren inngått 10-årige avtaler med enkelte grunneiere om tilpasset drift. Grunneierne får kompensasjon for å redusere bruk av blaugjødsel og tilleggsfôring/vanning og for å unngå sprøyting på definerte arealer. Avtalene bygger på skjøtselsplan for Haugestranda (forvaltningssone 3).

Leplanting/skog

På Kviljo består leplanteskogen hovedsakelig av bergfuru i hogstklasse 4. Det meste av leplanteskogen ligger i landskapsvernområdet. Det er noe buskfuru, sitkagran og svartor ved utløpet av Åna og svartor, bjørk og furu ved damområdet.

På grunn av problemer med sandflukt har leplantingen verdi for landbruksdriften på tilgrensende arealer. Den har også en positiv funksjon for friluftslivet, blant annet ved badeplassen ved Åna.

Skogen når snart hogstmoden alder og det er viktig med en kontrollert fornying av feltet dersom grunneierne ønsker å beholde leplantingen. Spredning av sitkagran og busk-/bergfuru er negativt for sanddynesystemet og fjerning av leplantingen vil øke verdien av dynesystemet og verneverdiene på Kviljo. Videre forvaltning av arealer med leplanting må konkretiseres i samarbeid med grunneiere og kommune og omhandles i egen plan.

Spesielle rettigheter/skjønnsforutsetninger

- Nydyrking: se del 1 – kapittel 5.4.3
- Punktering av demning: se del 1 – kapittel 5.4.6
- Uttak av masse: se del 1 – kapittel 5.4.10

Skjøtsel

Bestandet av bergfuru og sitkagran på sørsiden av veien mot travbanen har vært tynnet og det er gjennomført noe hogst. Et av massetakene er restaurert.

Friluftsliv

Kyststien går i bakkant av strandflaten gjennom hele området. Det er noe riding på strandflaten.

Reiseliv

I kommuneplanen er det lagt ut et område til byggeområde – turisme på Hanangermona. Området ligger like nord for Kviljo plantefredningsområde og Havika fuglefredningsområde. Hanangermona grunneierforening har utarbeidet en reguleringsplan for området.

Kulturminne

Det er registrert svært mange skipsfunn i sjøen fra Nesheim-sanden, via Rauna og forbi Kviljoødden.

Informasjon

Det er behov for flere informasjonsskilt langs kyststien for å kanalisere ferdselen utenom de sårbare områdene, spesielt ved Kviljoødden. Her er det aktuelt å sette opp skilt for å lede folk bort fra de mest sårbare områdene. Det er også aktuelt å sette opp skilt som står i perioder av året.

Bevaringsmål

- Areal sanddynemark med ulike utforminger samt sand- og steinstrand og tarevoller i god tilstand skal opprettholdes på referansenivå, slik at de også sikrer egnede habitat for insekter, karplanter og fugler.
- 100 % av registrert areal med naturbeitemark skal være i god hevd.
- Bestanden av strandtorn skal bevares innenfor økologisk funksjonsområde, jf. faggrunnlag for strandtorn.
- Bestanden av hekkefugl skal oppnå god tilstand, jf. vedlegg 3.
- Opprettholde antall ynglelokaliteter for småsalamander.

Tiltak

- Restaurere dynetrau med takrør bak Kviljoødden og Kviljosanden for å sikre leveområde for sårbare arter.
- Avtaler med grunneiere om tilpasset drift av arealer med strandtornforekomster.
- Plan for hogst og eventuell framtidig leplanting.
- Fjerne forekomster av rynkerose, sitkagran, busk- og bergfuru i sanddynesystemet.
- Restaurere gjenstående del av gammelt grustak.
- Stenge småstier i sanddynemark, kanalisere ferdsel til kyststien.
- Vurdere kysttitrasé i forhold til slitasje på sanddynene.
- Informasjonsskilt om fuglelivet og hensynsfull ferdsel ved strandvei og på begge sider av Kviljoødden.
- Skilting av ridetrasé fra travbanen til strandflaten.

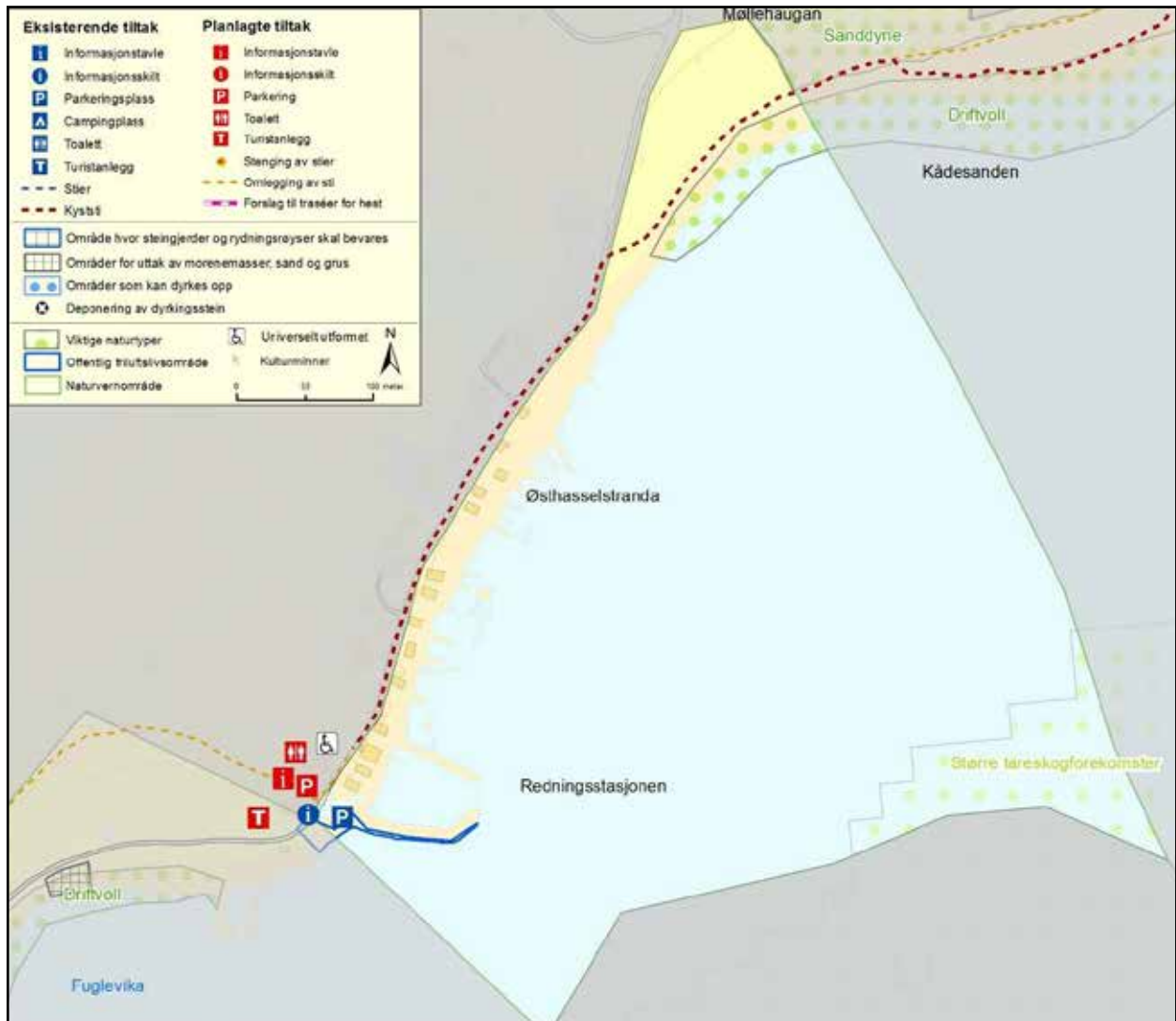
Overvåking

- Overvåking av strandtorn (jf. faggrunnlag).
- Overvåking av fugl (NOF Lista).
- Overvåking/oppfølging bevaringsmål (jf. vedlegg 4, del III).

FORVALTNINGSOMRÅDE 6

ØSTHASSELSTRAND – LISTASTRENDENE LANDSKAPSVERNOMRÅDE

Formålet med landskapsvernområdet er å bevare et egenartet natur- og kulturlandskap med spesielle strandtyper og geologiske, botaniske, zoologiske og kulturhistoriske kvaliteter av meget høy verneverdi.

Omtale/areal	Østhasselstrand omfatter en smal strandstrekning på ca. 650 m mellom Kådesanden i nordøst og Fuglevika i sørvest. Verneområdet omfatter sjøarealene ut til 6 m dyp. Kystlinja er dominert av rullesteinstrand. Arealet består hovedsakelig av landbruksjord og bebyggelse med infrastruktur. I sør ligger et havneområde med moloer, båtstøer og båthus/naust. På brinken ovenfor rullesteinstranda i nord er det flatt beitelandskap. Deler av området inngår i områdefredningen av Østhasselstrand redningsstasjon.
Grunneierforhold	Kommunen er grunneier på snuplass/parkeringsplass, Vest-Agder fylkeskommune eier Redningsstasjonen, Kystverket eier moloen og kaia. Forøvrig private grunneiere.

Verneverdier

Landskap/geologi	Østhasselstrand består i nord av lettere kupert beitemark som stiger noen få meter opp fra kysten. Mot sør dominerer rullesteinstrand. Landskapstypen settes til strandflate (NiN).
Natur/vegetasjon	Det er ikke registrert sjeldne naturtyper eller vegetasjonstyper i Østhasselstrand. Beitemarka har gjødselpåvirket vegetasjon.
Flora	På sandstrand mot bekkeutløp i nord forekommer noen individer av strandtorn (EN). En god bestand med kildegras (NT) er knyttet til våtere partier mellom beitet og strandflaten i nord. Det er mye hagtorn i beitemarka. Arten var fraværende for 40 år siden og har spredd seg betydelig siden da.
Fauna	Kådestranda er spesielt viktig for fuglelivet. De rike tarevollene tiltrekker seg vadefugl og spurvefugl. Tjeld og sandlo (2-3 par årlig) og gravand (normalt ett kull årlig) hekker i Kådestranda. Ærfuglkull klekt ut på Rauna bruker Kådestranda som oppvekstområde. Sjøområdene er grunne og henger naturlig sammen med forvaltningssonene Kviljo og Fuglevika. Alle de typiske sjøfuglartene forekommer i trekk- og overvintringsperiodene. Billeartene sandtordivel (VU), gulgjødselbille (VU) og enggjødselbille (EN) er registrert i naturbeitemarka.

Tilstand, trend og utfordringer

Vegetasjon	Det er noe spredning av fremmede arter som rynkerose og lupiner fra nærliggende bebyggelse. Store mengder skvallerkål, åkersnelle og åkertistel i verneområdet kan tyde på tilførsel av hageavfall.
Fugl	På grunn av de mange steinfyllingene er det mye mink i området, noe som er negativt for fuglelivet. Vipe (EN), rødstilk og storspove (VU) har forsvunnet som hekkefugler de siste årene. Både vipe og storspove har hatt en negativ trend på nasjonalt nivå, men minkbestanden har trolig en lokal negativ effekt i tillegg.

Landbruk	Det er landbruksdrift i området. Arealene beites av storfe og er i god hevd. For verneverdiene er det viktig at beitingen opprettholdes.
Leplanting	Det er ingen leplanting.

Spesielle rettigheter/skjønnsforutsetninger

- Uttak av masse: se del 1 – kapittel 5.4.10

Skjøtsel

Friluftsliv

Østhasselstrand er lett tilgjengelig med bil og en naturlig inn-gangsport til Fuglevika og Marka. Farsund kommune har gjennom prosjektet Sørnorsk kystnatur sikret en eiendom ved snuplassen og det er gjennomført flere tilretteleggingstiltak i området.

Reiseliv

Se friluftsliv.

Kulturminne

Havna og moloen i Østhasselstrand ble bygd av Statens havnevesen i 1890-årene. Samtidig ble Østhassel redningsstasjon bygd både her og ute på Rauna. Redningsstasjonen eies av Lista museum og er fredet. Kystverkets havneanlegg (moloer og kai) inngår i områdefredningen for redningsstasjonen. Møllehaugan, en gravhaug fra jernalder, ligger i grensen til verneområdet. Det er registrert bosetningsområder og gravhauger fra flere ulike tidsperioder i Østhassel.

Informasjon

Informasjonstavle om fuglelivet i Fuglevika er satt opp ved porten på parkeringsplassen.

Bevaringsmål

- Bestanden av strandtorn skal bevares innenfor økologisk funksjonsområde, jf. faggrunnlag for strandtorn.
- 100 % av registrert areal med naturbeitemark skal være i god hevd.
- Bestanden av hekkefugl skal oppnå god tilstand, jf. vedlegg 3, del III.

Tiltak

- Informasjonsskilt for å kanalisere ferdsel til kyststien.
- Organisert fjerning av mink.

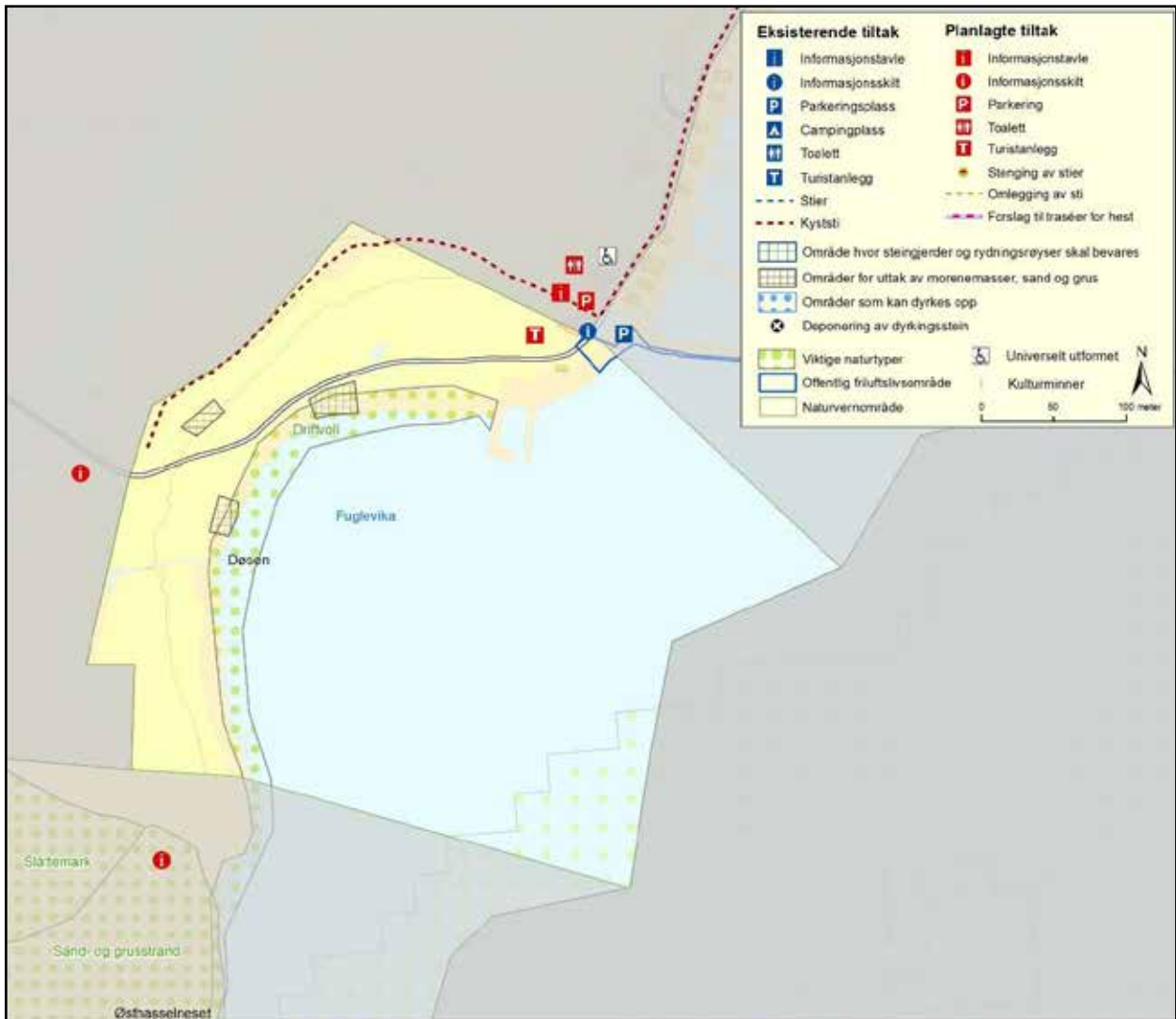
Overvåking

- Overvåking av fugl (NOF).
- Overvåking/oppfølging bevaringsmål (jf. vedlegg 4, del III).

FORVALTNINGSOMRÅDE 7

FUGLEVIKA FUGLEFREDNINGSOMRÅDE

Formålet med fredningen er å bevare det rike fuglelivet og fuglenes livsmiljø i området, særlig med hensyn til områdets viktige funksjon for hekkende, trekkende og overvintrende fugl. Sjøarealene er vernet for å sikre viktige nærings- og overvintringsområder for vannfugl, som inkluderer områder med rik og variert algevegetasjon, samt gyte- og oppvekstområder for fisk.

Omtale/areal Fuglevika fuglefredningsområde omfatter et 50 daa stort område som strekker seg fra havna i Østhassel i nordøst til Østhasselneset i sør. Verneområdet omfatter sjøarealene ut til 6 m dyp.

Det er enkelte båtstøer i området. En driftsbygning for storfe er plassert delvis i fuglefredningsområdet.

Inngår i Ramsarområdet Lista våtmarkssystem.

Grunneierforhold Private grunneiere.

Verneverdier

Landskap/geologi Fuglevika er dominert av gjødslet beitemark og rullesteinstrand med mye tarevoller. Videre mot sør dominerer rullesteinstrand. Landskapstypen settes til **strandflate** (NiN).

Natur/vegetasjon Det er ikke registrert sjeldne naturtyper eller vegetasjonstyper i Fuglevika. **Tarevoller** kunne mulig vært avgrenset som naturtyper etter DN-håndbok 13. Vegetasjonen er gjødselpåvirket beitemark.

Flora Det er ikke registrert spesielt krevende eller sjeldne arter i Fuglevika.

Fauna Fuglevika er et svært viktig område for rastende og overvintrende fugl knyttet til sjøområder. Store tareskogforekomster i sjøen gir gode forhold for vannfugler og de store tarevollene i strandsonen er et rikt matfat for vadere og spurvefugler. Sjøområdene henger naturlig sammen med forvaltningssonene Kviljo og Østhasselstrand. Det er registrert totalt 209 fuglearter i Fuglevika.

Strandsonen har alle de typiske vade- og spurvefuglene. Frøplanter som trives på den næringsrike strandflaten tiltrekker seg arter som bergirisk (NT), tornirisk og sanglerke (VU). Låvesvale hekker i sommerfjøset.

Av rovfugl forekommer havørn, spurvehauk, musvåk, tårnfalk, dvergfalk og vandrefalk. Jaktfalk (NT) og høsehauk (NT) jakter sporadisk her vinterstid.

Tilstand, trend og utfordringer

Fugl Sjøområdene er intakte og det dannes store tarevoller i Fuglevika. Selv om grunnlaget for rastende, beitende og overvintrende fugl synes uforandret, er det påvist stor nedgang i antall hekkende fugl. Tjeld, vipe (EN), storspove (VU) og rødstilk har sluttet å hekke i området og det er betydelig færre ærfuglkull. Gravand hekker årlig med 2-3 par, men sliter med stort ungetap.

Økt ferdsel langs sjøkanten har noe negativ innvirkning på fuglenes beiteaktivitet i fjæra. En av båtstøene i Fuglevika er forsterket med sprengt dyrkningsstein. Disse steinfyllingene er et attraktivt oppholdssted for den store minkbestanden i området, noe som påvirker fuglelivet negativt.

Landskap Naturbeitemarka er i god hevd.

Landbruk Det er landbruksdrift i området og arealene holdes i god hevd ved beiting med storfe helt ned til strandkanten. Vegetasjonen er tydelig gjødselpåvirket. Gårdsveien mellom rullesteinstrand og beitemark er tilkomstvei for landbruksdrift i innenforliggende arealer i Marka. Dagens drift med storfebeite er positivt for fuglelivet og verneformålet.

Leplanting Det er ingen forekomster av leplanting.

Spesielle rettigheter/skjønnsforutsetninger

- Deponering av dyrkningsstein: se del 1 – kapittel 5.4.8
- Uttak av masse: se del 1 – kapittel 5.4.10

Skjøtsel Areal med tidligere massetak er avsluttet og ferdig restaurert. Det er forsøkt å tilrettelegge for hekkende sandsvale og det er planlagt å anlegge en installasjon som viser strukturen på løsmasser i en haverosjonsskrent.

Friluftsliv Fuglevika er lett tilgjengelig med bil og en naturlig inngangsport til Marka. Farsund kommune har gjennom prosjektet Sørnorsk kystnatur sikret en eiendom ved snuplassen i Østhasselvika og planlegger flere tilretteleggingstiltak for friluftsliv; parkeringsplass, sanitæranlegg og snuplass for busser. I forbindelse med restaurering av massetaket planlegges det ny sti på toppen av brinken for å kanalisere ferdsel bort fra gårdsveien i strandkanten.

Reiseliv Som et av prosjektene i Sørnorsk kystnatur har grunneier oppført en kombinert driftsbygning og overnattingssted med utleieenheter, og med et informasjonsrom om fuglelivet og naturverdiene i området. Det er tilgjengelige offentlige toaletter og snuplass for buss.

Kulturminne Ingen registrerte kulturminner.

Informasjon Informasjonstavler om Fuglevika som en del av Lista våtmarkssystem-RAMSAR er satt opp ved parkeringsplassen.

Bevaringsmål

- 100 % av registrert areal med naturbeitemark skal være i god hevd.
- Bestanden av hekkefugl skal oppnå god tilstand, jf. vedlegg 3, del III.

Tiltak

- Lokalisering av observasjonsplass med sittebenker.
- Informasjonsskilt om båndtvangbestemmelsene.
- Organisert fjerning av mink.
- Utbedre steinfyllinger for å gjøre dem mindre attraktive for mink.
- Kanalisere ferdsel til turvei, bort fra jordbruksveien og veien mot Østhasselneset (informasjonstiltak)

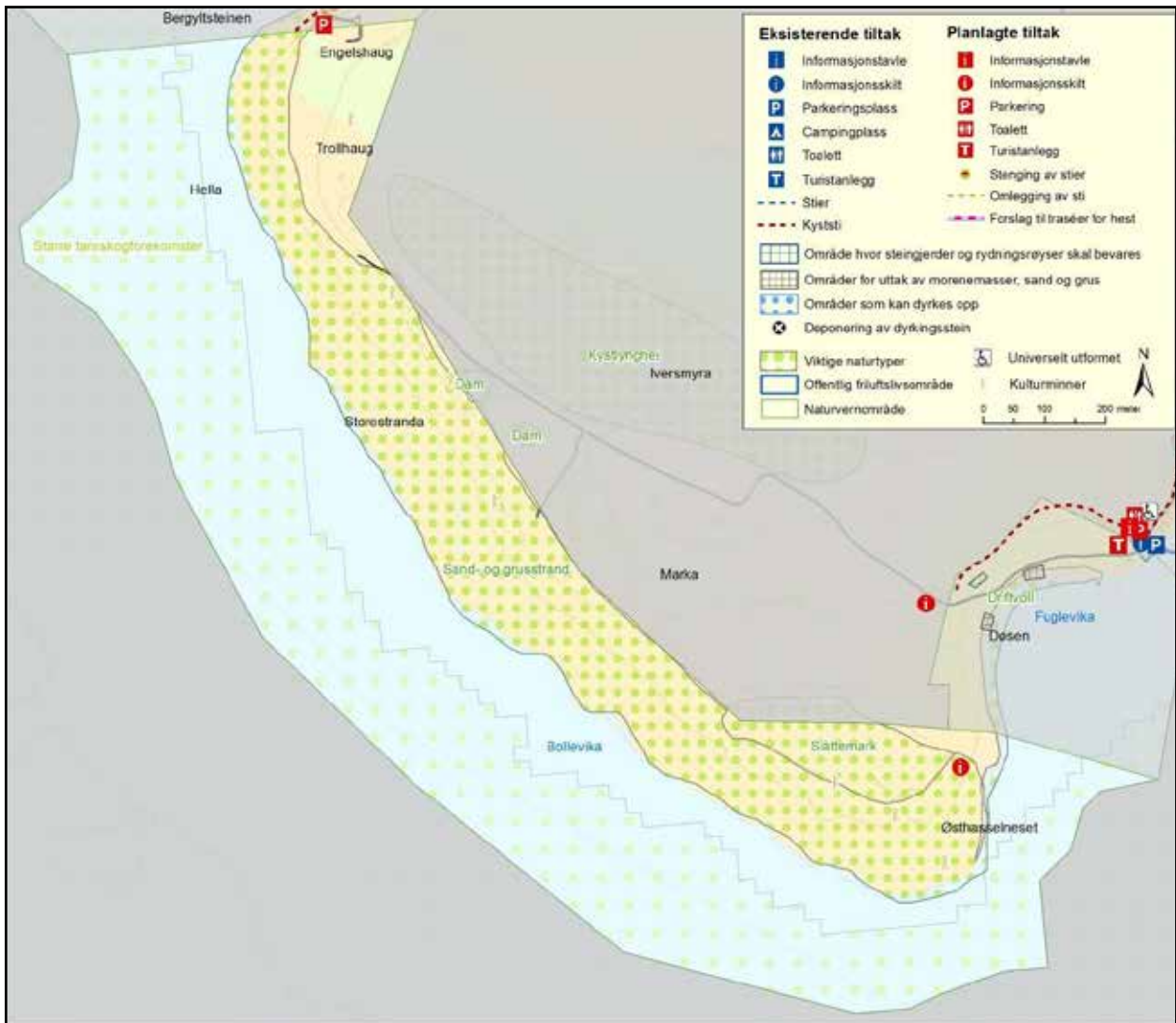
Overvåking

- Overvåking fugl (NOF Lista).
- Overvåking/oppfølging bevaringsmål (jf. vedlegg 4, del III).

FORVALTNINGSOMRÅDE 8

MARKA – LISTA-STRENDENE LANDSKAPSVERN-OMRÅDE

Formålet med landskapsvernområdet er å bevare et egenartet natur- og kulturlandskap med spesielle strandtyper og geologiske, botaniske, zoologiske og kulturhistoriske kvaliteter av meget høy verneverdi.

Omtale/areal

Forvaltningsområdet omfatter strandsonen i Marka. Tidligere var dette en del av Forsvarets store skyte- og sprengingsfelt på Lista. Området strekker seg fra Fuglevika i øst til Steinsvika i vest. Verneområdet omfatter sjøarealene ut til 6 m dyp.

Kystlinja er dominert av stein- og blokkstrand og kan klassifiseres som morenekyst og moreneskrentkyst. Området er kulturpreget, men det har ikke vært tradisjonell landbruksdrift her på lang tid.

Østhasselneset og Marka er del av et stort kvartærgeologisk kompleks. Under 2.verdenskrig anla tyskerne omfattende militære anlegg i området og det ble hentet ut store mengder masse til bygging av Lista flyplass. I ettertid er området brukt som militært skytefelt og mye masse er flyttet og fjernet. Denne aktiviteten har endret på de naturlige landskapsformene. Topografien er noe spesiell siden det moreneoppbygde landskapet i Marka rager vesentlig høyere enn innenfor liggende områder. I nordvestre del av verneområdet lå tidligere et kommunalt slamdeponi. Dette er nå restaurert.

Grunneierforhold Private grunneiere.

Verneverdier

Landskap/geologi	Arealene nærmest sjøen består av rullestein- og blokkstrand, mens skråningene og platået har urte- og grasdominert vegetasjon med tydelig kobling mot strandvegetasjon. Landskapstypen settes til <i>strandflate</i> (NiN).
Natur/vegetasjon	Østhasselneset består i all hovedsak av <i>rullesteinstrand</i> , med et større parti avsatt som sørlig utforming av driftsinfluert grus-/steinstrand med <i>strandkål utforming</i> (VU). <i>Kystlynghei</i> (EN) forekommer i nordvest.
Flora	I sør er det to fine bestander med engbakkesøte (NT). Klokkesøte (VU) forekommer i kystlynghei. Det er flere forekomster av sandskjegg (EN) langs kyststien i nordvest.
Fauna	Sjøområdene utenfor Østhasselneset/Marka har mindre verdi for fugl sammenlignet med tilgrensende områder. De er relativt grunne og brukes av sjøfuglarter som ærfugl (NT), havelle (NT), islom og storskarv. Av mangel på beskyttede bukter med tarevoller, er området mindre attraktivt for rastende vadefugler. Tjeld, sandlo og skjærpiplerke hekker i strandsonen og det er oppvekstområde for ærfugl-kull klekt ut på Rauna. Totalt er det registrert 161 fuglearter i her. Det er registrert 4 rødlistede sommerfuglarter. Se vedlegg 2 (tabell 2).

Tilstand, trend og utfordringer

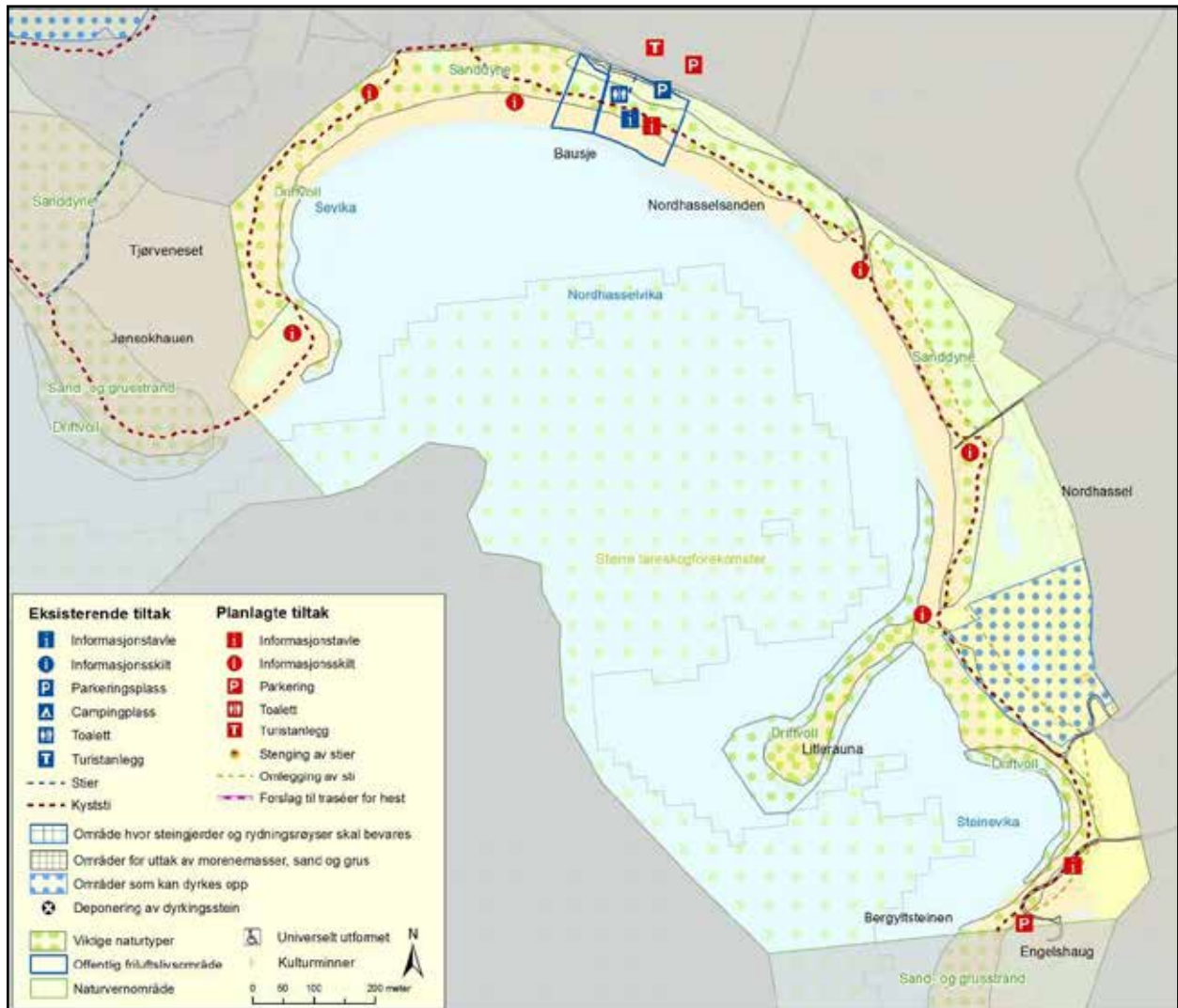
Fugl	Storspove har forsvunnet som hekkefugl fra området etter vernetidspunktet.
Landskap	Landskapet er preget av mange år med intensiv militæraktivitet. Det er store sår i terrenget og flere permanente konstruksjoner.
Vegetasjon	Mye biomasse i tørreng i sørøst og i strandvegetasjon bidrar til økt gjengroing og vanskeligere vekstforhold for krevende arter som bakkesøte. Sitkagran og furuarter er i ferd med å spre seg inn i kystlynghei i nord, dette er særlig negativt for bestanden av klokkesøte.

Landbruk	Det er ikke landbruksdrift i området. Marka var tidligere innmarks- og utmarksbeite for flere gårder. Etter at Forsvaret overtok arealet i 1940 har området ikke blitt holdt i hevd. Det er ønske fra nye grunneiere å få jorda i drift igjen.
Leplanting/skog	Leplantingen har generelt en viktig funksjon for jordbruksdriften på tilgrensende arealer. Jorda er sandholdig og uten binding og sandflukt kan være et problem, spesielt i Nordhasselvika mot Marka. Det meste av leplanteskogen i Marka ligger utenfor verneområdet. Det er noe leplanting helt nordvest i verneområdet, denne anses å ha liten lefunksjon. Leplantingen i verneområdet består av sitkagran i hogstklasse 3 og med en tett bestand av buskfuru ytterst mot sjøen.
Skjøtsel	På oppdrag fra Forsvaret er det utarbeidet en skjøtelsesplan hvor også arealer i verneområdet er beskrevet (Svalheim og Pedersen, 2007). Den kulturbetingede vegetasjonen er avhengig av skjøtsel/bruk for at de botaniske og landskapsmessige verdiene skal opprettholdes. Anbefalingene er at arealene i verneområdet skal beites i form av utmarksbeite. I områdene med slåttemark anbefales sen slått, ev. høst/vinterbeite. Forekomsten av klokkesøte er knyttet til en større kystlyngheilokalitet som delvis ligger i verneområdet.
Friluftsliv	Stien gjennom Marka berører verneområdet i nordvestre del.
Kulturminne	I Marka er det registrert gravrøyer fra bronsealder, jernalder, en gravrøys fra vikingtiden samt et større avgrenset felt i sør tidfestet til bronsealder-jernalder. I tillegg er det skipsfunn under vann i området. Forsvarsanleggene ligger primært utenfor verneområdet.
Informasjon	
Bevaringsmål	<ul style="list-style-type: none"> • 100 % av registrert areal med kystlynghei og slåttemark (tørreng) skal være i god hevd. • Bestanden av klokkesøte skal opprettholdes på referansenivå. • Andelen sandskjegg per arealenhet i utbredelsesområdet skal opprettholdes på referansenivå. • Bestanden av hekkefugl skal oppnå god tilstand, jf. vedlegg 3, del III. • Opprettholde antall ynglelokaliteter for småsalamander.
Tiltak	<ul style="list-style-type: none"> • Organisert fjerning av mink. • Fjerne leplanteskog og naturlig foryngelse av sitkagran og furuarter. • Informasjonsskilt om hensynsfull ferdsel ved sti på grensa til Fuglevika.
Overvåking	<ul style="list-style-type: none"> • Overvåking fugl (NOF Lista). • Overvåking/oppfølging bevaringsmål (jf. vedlegg 4, del III).

FORVALTNINGSOMRÅDE 9

NORDHASSELVIKA FUGLEFREDNINGSOMRÅDE

Formålet med fredningen er å bevare det rike fuglelivet og fuglenes livsmiljø i området, særlig med hensyn til områdets viktige funksjon for trekkende og overvintrende fugl. Sjøarealene er vernet for å sikre viktige nærings- og overvintringsområder for vannfugl, som inkluderer områder med rik og variert algevegetasjon, samt gyte- og oppvekstområder for fisk.

Omtale/areal	<p>Nordhasselvika omfatter et landareal på ca. 344 daa som strekker seg fra Steinsvika til Tjørveneset. Verneområdet avgrenses av fylkesveg 43 i nordøst og omfatter sjøarealene ut til 6 m dyp.</p> <p>Nordhasselvika og Steinsvika er dominert av sandstrand og rullestein-strand med en del tarevoller. Neset Litlerauna deler området i to.</p> <p>Det er flere gamle båtstøer i Steinsvika og Sevika. Et septikdeponi helt sørøst i Steinsvika, på grensen til Marka, ble avviklet i 2015.</p> <p>Området inngår i Ramsarområdet Lista våtmarkssystem.</p>
Grunneierforhold	<p>Et mindre område på Bausjesanden er offentlig friluftsområde. Forøvrig private grunneiere.</p>
<hr/>	
Verneverdier	
Landskap/geologi	<p>Steinsvika i sør er dominert av rullesteinstrender. Her finner vi neset Litlerauna som er en typisk tombolo; en landtunge mellom fastlandet og ei øy, med store blokker ytterst og rullestein inn mot land. Periodevis er steinstranden her dekket av sand. Selve Nordhasselvika er en stor sandstrand med typisk progressivt dynesystem. I vest ligger Sevika, en lun bukt der sandstranda igjen går over til rullestein-strand. Landskapstypen settes til strandflate (NiN).</p>
Natur/vegetasjon	<p>Områdene rundt Steinsvika er dominert av landbruksdrift og tydelig kulturpåvirket. Det finnes et smalt belte med øvre salteng (VU) mellom rullesteinstrand og beitemark. Tarevoll i Steinsvika avgrenses som naturtype (DN-håndbok 13). Litlerauna består av driftsinfluert grus/steinstrand med strand-kvann-utforming (VU). Nordhasselvika består i all hovedsak av sanddynemark (VU) og med fine utforminger av typen etablert sanddyne (VU) og dynetrau (EN). Sentralt i området finnes primærdyne av marehalm-utforming (VU) og partier med primærdyner av sandvier-utforming (VU).</p>
Flora	<p>Kildegras (NT) forekommer spredt i fuktige sig. Sandskjegg (EN), dverglin (EN) og sodaurt (VU) er registrert med spredte forekomster i hele området. Helt sør på sandstrand mot tarevoll ble det i 2001 registrert forekomst av gul hornvalmue (VU), men denne er ikke gjenfunnet.</p>
Fauna	<p>Steinsvika og Nordhasselvika har stor verdi for hekkende, rastende, overvintrende og mytende fugl. Området er grunt og forholdsvis lunt der det ligger mellom værharde Tjørveneset og Østhasselneset. Artsdiversiteten er stor med hele 254 registrerte arter.</p>

Både Steinsvika og Nordhasselvika er viktige leveområder for vann- og sjøfugl gjennom hele året. De mest tallrike artene er gravand, stokkand, sjøorre (NT), svartand (NT), havelle (NT), ærfugl (NT), kvinand, siland, islom, smålom, horndykker (VU), gråstrupedykker, storskarv og toppskarv. Storlom og teist (VU) påtreffes ofte, men kun i lite antall. I perioder påtreffes brunnakke og krikvand. Sangsvaner og flere typer gress kan bruke området vinterstid når ferskvann er islagt.

Områdene Sevika, østre halvdel av Nordhasselsanden, innerste del av tangen ut til Litlerauna og innerst i Steinsvika utmerker seg med nærmest konstante ansamlinger av råtnende tare. Samtlige vadearter som finnes langs Listastrendene finnes i til dels gode antall i dette området. Tradisjonelt har området vært det viktigste for rastende vadefugler på Lista. I senere år kan nok Kviljodden likestilles etter at det har vært en betydelig nedgang i antall rastende vadefugl i Nordhasselvika. Dette gjelder særlig for Sevika. De gode næringsforholdene tiltrekker seg også mange spurvefugler i relativt store antall.

Området er et viktig oppvekstområde for ærfuglunger klekt ut på Rauna. Gode bestander av sanglerke (VU) og skjærpiplerke hekker i Steinsvika, på Litlerauna og i Sevika. Sivspurv (NT) og enkeltbekkasin hekker i dynetrauene bak østre del av Nordhasselsanden. Tornirisk og tornskate hekker i sitkagran plantinger.

På 1990-tallet hekket det 5-8 par av sandlo og av tjeld her, de siste årene har det kun vært 1-2 par av hver. Tangen ut til Litlerauna er en av lokalitetene som fremdeles er i bruk.

Store mengder fugl og gode jaktområder for smånagerspesialister tiltrekker seg et betydelig antall rovfugl.

Etter Einarsneset-Lomsesanden er Nordhasselvika den lokaliteten langs Listastrendene hvor det er påtruffet flest ulike rødlistede sommerfuglarter. En av disse artene er hvitt sandjordfly (EN), som i Norge kun er kjent fra Einarsneset og Nordhasselvika.

Tilstand, trend og utfordringer

Området er under sterkt press fra ulike brukergrupper. En realisering av Bausje turistanlegg vil medføre en økning i antall besøkende i verneområdet. Gode informasjons- og kanaliseringstiltak er nødvendig for å hindre negative effekter på verneverdiene som følge av økt ferdsel.

Fugl

Økt aktivitet og ferdsel i strandsonen reduserer verdien for rastende og overvintrende fugl. Det er påvist stor nedgang i antall hekkende fugl og arter som vipe (EN), storspove (VU), rødnebbterne og fiskemåke (NT) har gått ut. Antall rastende vadefugl, spesielt i Sevika, har gått sterkt tilbake. Økt forstyrrelse fra ferdsel, et storvokst felt med sitkagran på Seviksodden ut mot Tjørveneset og mulige endringer i tareforekomstene er faktorer som kan ha hatt negativ effekt for Sevika som rasteplass. Sitkagranfeltet hindrer fri sikt og fungerer som skjulested for predatorer.

Vegetasjon

Bakdyner og dynetrau sentralt i Nordhasselvika er preget av gjengroing, særlig med buskfuru og rynkerose. Det er en utfordring å sikre naturlig dynamikk i sanddynemarka samtidig som det av hensyn til landbruk og friluftsliv er ønskelig å begrense sandflukten og skape le for vinden.

Landbruk

I Steinsvika er det aktiv landbruksdrift med innmarksbeite for storfe og fulldyrkede arealer med korn- og grasproduksjon. Beitetrykket er relativt hardt og vegetasjonen er tydelig gjødselpåvirket. Det er noe ekstensivt beite i deler av bakdynene fra Steinsvika mot Bausje.

Leplanting

På 90-tallet var det store arealer med leplanteskog i Nordhasselvika. Mye av sitkagranfeltet midt på stranda ble hogd og feltet ryddet i 2003-2004 og i 2011-12. Det er fortsatt igjen en klynge med sitkagran og noe foryngelse av bar- og laubarter. Av hensyn til friluftslivet er det aktuelt å beholde noe av leplantingen i friluftsområdet på Bausje. Leplanting eller vegetasjonsdekke er også viktig av hensyn til jordbruksdrift på tilgrensende arealer. Eksisterende leplanting må vitaliseres og forynges, og det er aktuelt å få opp et busksjikt med størst mulig innslag av stedegen vegetasjon. Vest på Tjørveneset ligger et større isolert felt med sitkagran. Feltet er i hogstklasse 3 og har ikke vært tynnet eller skjøttet. Frøspredning fra denne leplantingen er en utfordring. Leplantefeltet innenfor Litlerauna i sør består av sitkagran i hogstklasse 3.

Spesielle rettigheter/skjønnsforutsetninger

- Deponering av dyrkningsstein: se del 1 - kapittel 5.4.8
- Uttak av masse: se del 1 – kapittel 5.4.10

Skjøtsel

Furuskogen er tynnet og det er hogd mye sitkagran og bergfuru. Et massetak er tilbakeført til storfebeite og fulldyrket areal, og det er gravd ut en dam. I bakdynene er det anlagt/restaurert to dynetrau. Betongavfall og gammelt skrot er fjernet fra området. Det er ønskelig å fjerne mer av leplanteskogen og det bør stimuleres til moderat beite i bakdynene.

Friluftsliv

Nordhasselvika ligger godt til rette for allmenn ferdsel og brukes hele året. Den kommunale eierdommen på Bausjesanden er mye benyttet av lokalbefolkningen til bading og rekreasjon. Kyststien er merket gjennom hele området og det er foreslått noen justeringer av traséen for å få den lengre bort fra sårbare områder. Det er parkeringsmuligheter og enkle toalettfasiliteter i området.

I Steinsvika er det planer om å tilrettelegge en av sjøbuene for fuglekikking og resting.

Reiseliv

I kommuneplanen er det avsatt arealer til et turistanlegg på nordsiden av fylkesvei 43, like ved grensen til verneområdet. Reguleringsplan for Bausje turistanlegg ble vedtatt den 11.9.2014. I planen er det etter krav fra Farsund kommune satt av arealer til offentlig parkering. Det er også lagt inn som rekkefølgebestemmelse i § 3 punkt 5 at før første byggetrinn kan tas i bruk må 10 tiltak i samsvar med kartbilag av 23.5.2014 fra Statsforvalterens Miljøvernavdeling være utført. Tiltakene samsvarer med foreslåtte tiltak i Nordhasselvika forvaltningssone.

Kulturminne

Ingen registrerte kulturminner.

Informasjon

Det er behov for flere informasjonstavler og -skilt langs kyststien og i tilknytning til planlagt turistanlegg. Blant annet langs kyststien på begge sider av Litlerauna for å unngå ferdsel her i hekkeperioden. Informasjonstavler om Fuglevika som en del av Lista våtmarkssystem-RAMSAR vil komme på plass i løpet av 2018. Dersom planen om en sjøbu for fuglekikking og resting i Steinsvika realiseres (det sørligste punktet for infotavle i kartet), vil det bli behov for informasjon i tilknytning til denne.

Bevaringsmål

- Areal sanddynemark med ulike utforminger samt sand- og steinstrand og tarevoller i god tilstand skal opprettholdes på referansenivå, slik at de også sikrer egnede habitat for insekter, karplanter og fugler.
- Andelen sandskjegg per arealenhet i utbredelsesområdet skal opprettholdes på referansenivå.
- Bestanden av hekkefugl skal oppnå god tilstand, jf. vedlegg 3, del III.

Tiltak

- Flytte kyststien lengre bort fra områder med tarevoller innerst i Sevika og Steinsvika.
- Informasjonsskilt om hensynsfull ferdsel ved kyststien forbi Litlerauna.
- Informasjonsmateriale om fuglelivet i Nordhasselbukta.
- Lokalisering av observasjonsplass med sittebenker.
- Plan for leplanting og vegetasjonssoner i Nordhasselvika.
- Fjerne forekomster av rynkerose i Steinsvika og i bakdyner nord for Litlerauna.
- Fjerne sitkagranfelt ut mot Tjørveneset.
- Avtaler om tilpasset drift av arealer med sanddynemark.
- Restaurere dam i dynetrau midt på Nordhasselsanden (SØ for «skræveien») slik at den ikke tørker ut på sommeren.

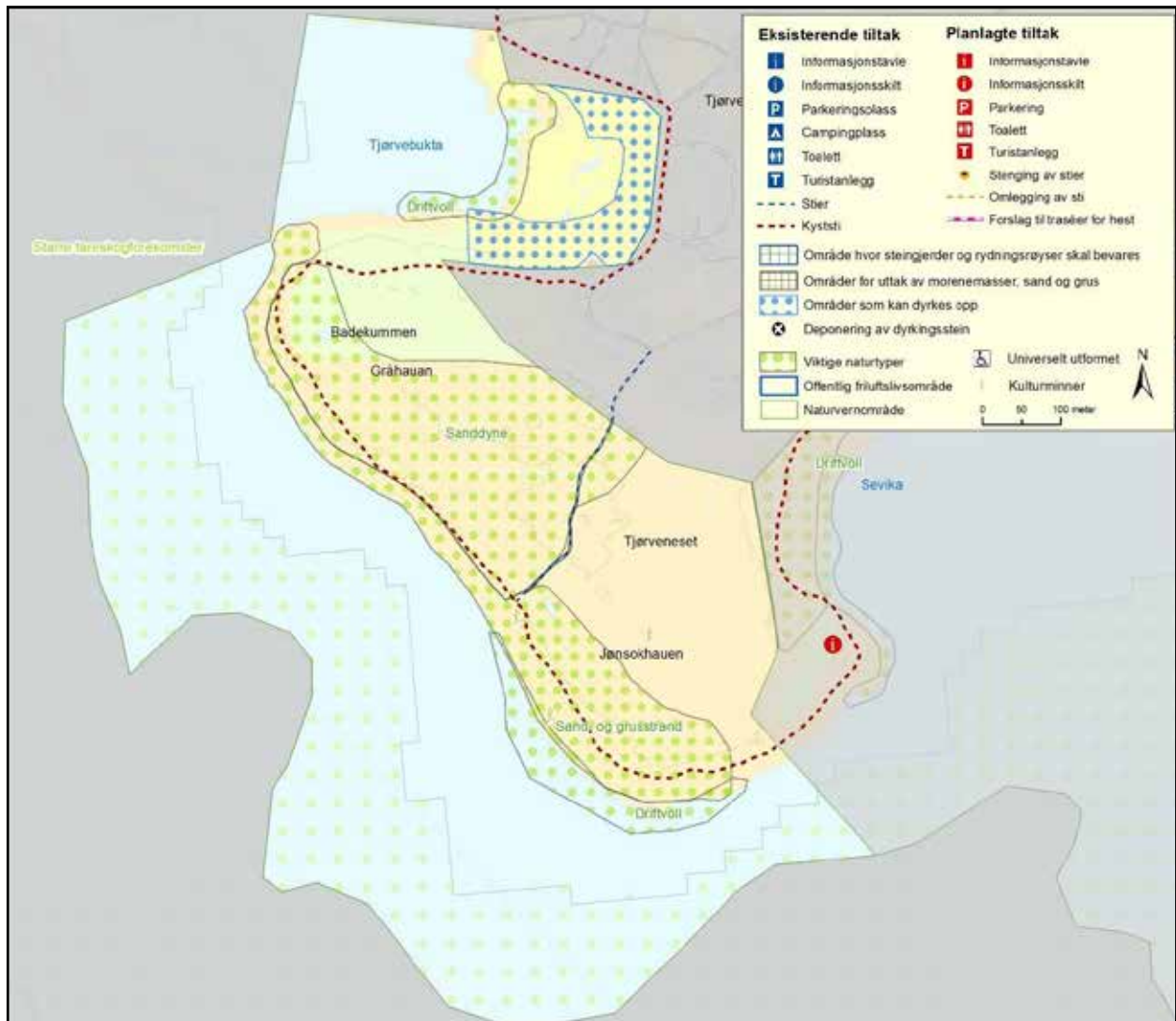
Overvåking

- Overvåking av fugl (NOF Lista).
- Overvåking/oppfølging bevaringsmål (jf. vedlegg 4, del III).

FORVALTNINGSOMRÅDE 10

TJØRVESEET – LISTASTRENDENE LANDSKAPS-VERNOMRÅDE

Formålet med landskapsvernområdet er å bevare et egenartet natur- og kulturlandskap med spesielle strandtyper og geologiske, botaniske, zoologiske og kulturhistoriske kvaliteter av meget høy verneverdi.

Omtale/areal	<p>Tjørveneset omfatter landarealet som strekker seg fra Nordhasselvika i sør til Tjørvebukta i nord og sjøarealer ut til 6 m dyp.</p> <p>Området er kulturpreget med tørrhei i sør og naturbeitemark i Tjørvebukta i nord.</p> <p>Det er en del jernskrot i området og krigsminner i form av bunkersanlegg. I strandkanten er det flere vrakrester etter skipsforlis.</p>
Grunneierforhold	Private grunneiere.

Verneverdier

Landskap/geologi	Strandsonen består av rullestein- og blokkstrand med noen mindre sandpartier. Flatene er urte- og grasdominert i sør, med tydelig kobling mot strandvegetasjonen, mens den i nordre halvdel består av lynghei. Det er noe plantet skog og kulturmark ved Tjørvebukta. Landskapstypen settes til strandflate (NiN).
Natur/vegetasjon	Kyststripa langs Tjørveneset består i all hovedsak av rullesteinstrand. Et parti i nord er avsatt som driftsinfluert grus/steinstrand med strandkvann-utforming (VU) og det finnes fine utforminger av typen etablert sanddyne (VU). Et mindre parti med kystlynghei (EN) forekommer i nordvest.
Flora	Sandskjegg (EN) forekommer spredt og kildegras (NT) og sørlandsasal (NT) er registrert i området. Store forekomster med kildegras (NT) og noe nikkebrønslé (VU) er knyttet til fuktigere partier på beitemark i nordvest.
Fauna	<p>Sjøområdene utenfor Tjørveneset er grunne og har store tare-forekomster. Arealene er viktige næringsområder for sjøfugl som havelle (NT), ærfugl (NT), islom, storskarv og toppskarv. Den grunne Tjørvebukta har stor verdi for vann- og sjøfugler som stokkand, sjørre (VU), svartand (NT), havelle (NT), ærfugl (NT), kvinand, siland, islom, horndykker (VU) og storskarv. På midtre og østre del av Tjørveneset legger det seg ofte tarevoller som tiltrekker seg rastende vadefugler. Også Tjørvebukta har tradisjonelt vært et godt rasteområde for vadefugl. Det er noen hekkende par av tjeld, sandlo, vipe (EN) og fiskemåke (NT).</p> <p>Tjørveneset og Tjørvebukta er viktige oppvekstområder for ungekull av gravand og ærfugl (NT). Sistnevnte blir stort sett klekt ut på Rauna, mens gravendene trolig klekkes ut lokalt. Sanglerke (VU) hekker på Tjørveneset.</p> <p>Området har en uvanlig stor diversitet og totalt er det registrert 222 fuglearter.</p>

Tilstand, trend og utfordringer

Landskap	Gjengroing er en stor trussel mot det åpne kystlandskapet. Sitkagran og berg-/buskfuru har omfattende frøspredning fra leplanteskogen og er i ferd med å skogkle store arealer. Strandsonen er preget av ulike typer inngrep; traktorvei, masseuttak, skrotemark og bunkersanlegg. Enkelte steder er det noe slitasje på terrenget, blant annet som følge av motorisert ferdsel.
Vegetasjon	Kystlynghei i vest er relativt intakt men trues av gjengroing. I sør er vegetasjonen noe preget av gjengroing og opphoping av biomasse. Naturbeitemarka i Tjørvebukta er i god hevd. Typiske hageplanter som rynkerose, gyvel og lupiner har spredd seg inn i verneområdet og forekommer stedvis i store mengder i strandsonen.

Fugl	Det er påvist en sterk nedgang i hekkefuglfaunaen. Bare siden 2000 har bestanden av bakkerugende vade- og måkefugler gått tilbake fra 30-40 par til i dag mindre enn 10 par. Det er særlig artene tjeld, vipe (EN), rødstilk og fiskemåke (NT) dette har gått ut over. Alle disse artene står i fare for å forsvinne helt som hekkefugler. Forstyrrelse fra økt ferdsel og gjengroing, kombinert med økt predasjon fra bl.a. katter, mink og grevling er lokale faktorer som påvirker fuglelivet negativt.
Fauna	Dammen «Badekummen» nordvest på Tjørveneset har vært en god ynglelokalitet for amfibier. Dammen er grunn og tørker ofte ut sommerstid, noe som er negativt for forekomstene av padde og frosk.
Landbruk	Tjørveneset var tidligere tmarksbeite for gårdene på Tjørve. Området er i dag karakterisert som annen jorddekt fastmark (utmark). Naturbeitemarken i nord beites med sau og det er igangsatt beiting med storfe og sau i sør.
Leplanting/skog	Vest på Tjørveneset er det en stor leplanteskog bestående av bergfuru og sitkagran i hogstklasse 3-4. Det er hogd en bred stripe gjennom feltet. Leplanteskogen har en viss lefunksjon for friluftsliv og husdyr på beite. På grunn av manglende skjøtsel er hele skogen i svært dårlig forfatning. I 2013 ble det hogd noe sitkagran i utkanten av skogen mot sør. Mellom leplantingen og strand i vest kommer det opp naturlig foryngelse av busk- og bergfuru over et større område. Videre forvaltning av arealer med leplanting må konkretiseres i samarbeid med grunneiere og kommune og omhandles i egen plan.
Spesielle rettigheter/skjønnsforutsetninger	<ul style="list-style-type: none"> • Nydyrking: se del 1 – kapittel 5.4.3 • Uttak av masse: se del 1 – kapittel 5.4.10
Skjøtsel	Et større massetak er restaurert og det er anlagt to dammer. Forsøksstasjon for elektrisk utstyr og store mengder jernskrot er fjernet. Deler av leskogen er hogd.
Friluftsliv	Tjørveneset er et mye brukt friluftsområde og kyststien går rundt hele neset. Det går to veier ut på Tjørveneset; en nordre vei gjennom leplanteskogen og ut til moloen, og en midtre vei med forgreininger til tyskeranleggene og moloen fra nordvest.
Kulturminne	Sør for leskogen i nord ligger gravfeltet Gråhauan fra jernalderen. Lenger sør ligger Jønsokhauen fra samme periode. En ballastrøys og flere skipsvrak er registrert under vann innenfor vernegrensa. Det er flere skyttergraver og bunkere fra 2. verdenskrig.
Informasjon	Det er ikke informasjonstavler i området. For å kanalisere ferdsel bort fra det sårbare strandarealet i Sevika er det planlagt en fugleobservasjonsplass med informasjonstavle om fuglelivet og hensynsfull ferdsel (se punkt for infotavle på kartet).
Bevaringsmål	<ul style="list-style-type: none"> • 80-100 % av registrert areal med kystlynghei skal være i god hevd. • 100 % av registrert areal med naturbeitemark skal være i god hevd. • Bestanden av hekkefugl skal oppnå god tilstand, jf. vedlegg 3, del III.

Tiltak

- Informasjonstavler om verneverdier og hensynsfull ferdsel ved kyststi forbi Sevika.
 - Lokalisering av observasjonsplass ved kyststien for fuglekikking mot Sevika (ved punkt for info-tavle i kartet).
 - Inngå avtale med grunneiere om tilpasset drift ved beiting.
 - Plan for hogst av leplanteskogen på Tjørveneset.
 - Fjerne felt med naturlig foryngelse av furu og sitkagran mellom leplanteskog og strand i vest.
 - Restaurere dammen «Badekummen» slik at den blir en god lokalitet for amfibier.
 - Fjerne forekomster av rynkerose i vest.
-

Overvåking

- Overvåking av fugl (NOF Lista).
- Overvåking/oppfølging bevaringsmål (jf. vedlegg 4, del III).

Omtale/areal Grettestø er en 500 m lang strandstrekning mellom moloen i båthavna i sørøst og Vågsvollvika i nord. Verneområdet omfatter sjøarealer ut til 6 m dyp.

Området består hovedsakelig av rullesteinstrand på en svært værutsatt del av Listastrendene og med noe beitemark på de indre arealene.

Grunneierforhold Kommunen eier to mindre teiger. For øvrig private grunneiere.

Verneverdier

Landskap/geologi Grettestø er dominert av rullesteinstrand, stedvis svært grov blokkmark. Landskapstypen settes til *strandflate* (NiN). Vegetasjonstypene *driftsinfluert grus/steinstrand* med *strandkvann-utforming* (VU) og *saltenger* (VU) er dominerende.

Flora Det er ikke registrert sjeldne arter. Nikkesmelle (NT) er registrert like utenfor verneområdet.

Fauna Området er værhardt og en del av Listastrendene med mindre verdi for fugl. Det har vært en liten fiskemåkekoloni i området i lang tid og noe få par hekker her fortsatt. Andre hekkefugler er steinskvett og skjærpiplerke.

Tilstand, trend og utfordringer

Tilstanden til verneverdiene er generelt god.

Vegetasjon Det er lite vegetasjonsdekke. Risiko for spredning av rynkerose fra flere forekomster på tilgrensende arealer. Noe deponering av hageavfall.

Landbruk Beitemark i indre deler beites med sau.

Leplanting Ingen forekomster av leplanting.

Skjøtsel

Friluftsliv Sjøområdet og Pisserenna er et attraktivt område for vind- og brettssport.

Kulturminne I nordre del er det fire gravrøyser fra jernalder.

Informasjon Det er ingen informasjonsskilt. For å hindre deponering av avfall er det aktuelt å sette opp et forbudsskilt ved veien utenfor verneområdet.

Bevaringsmål

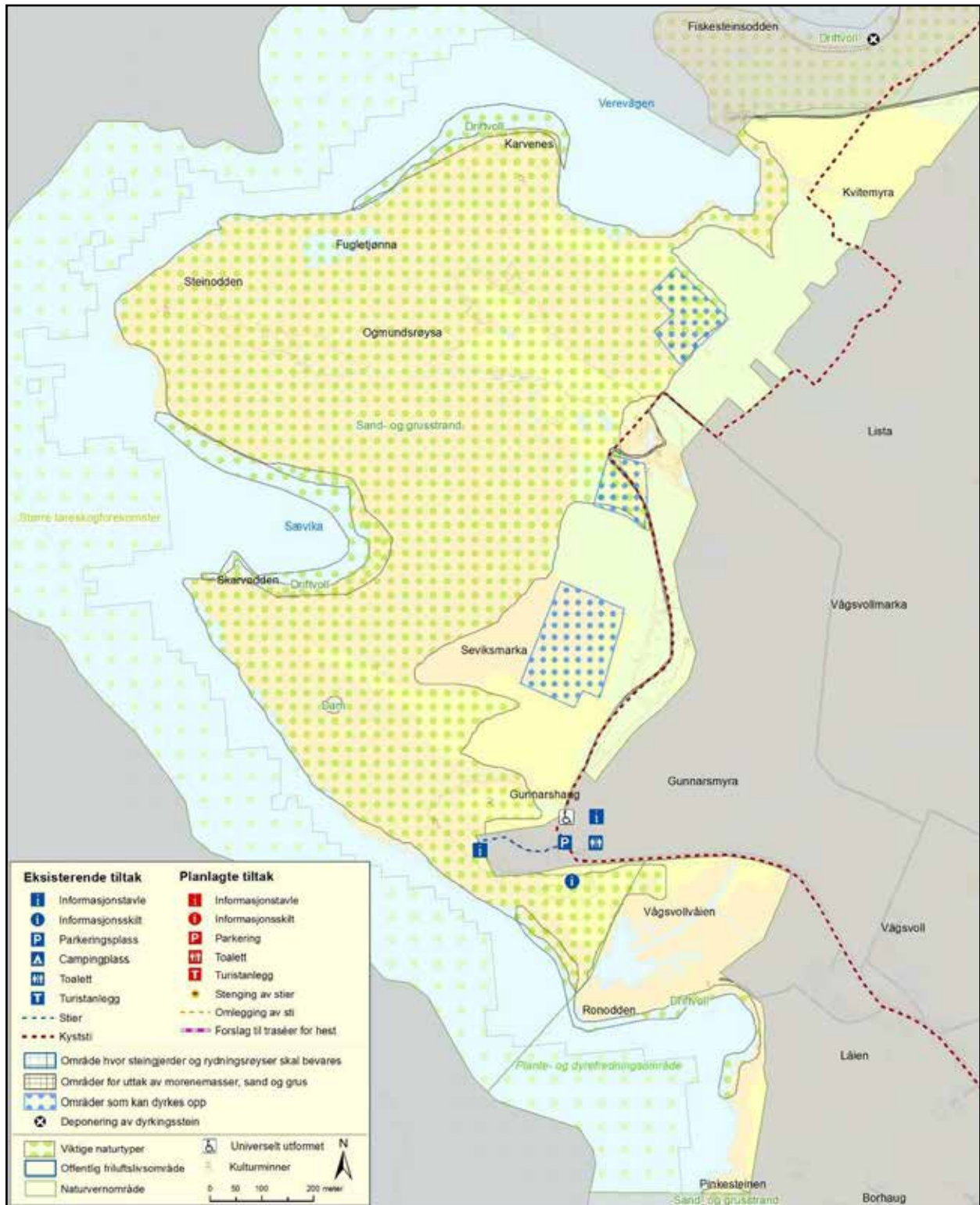
- Bestanden av hekkefugl skal oppnå god tilstand, jf. vedlegg 3, del III.

Tiltak

- Fjerne forekomster av rynkerose.

Overvåking

FORVALTNINGSOMRÅDE 12 STEINODDEN PLANTE- OG FUGLEFREDNINGS- OMRÅDE

Formålet med fredningen er å bevare en rik og variert flora med plantenes vokseplasser, det rike fuglelivet og fuglenes livsmiljø i området, særlig av hensyn til områdets viktige funksjon for trekkende og overvintrende fugl. Sjøarealene er vernet for å sikre viktige nærings- og overvintringsområder for vannfugl, som inkluderer områder med rik og variert algevegetasjon, samt gyte- og oppvekstområder for fisk.

Omtale/areal

Steinodden strekker seg fra Grettestø/Vågsvollvika i sør, via Skarvodden og Steinodden og til Verevågen i nord. Området deles i en sørlig del på 87 daa rundt Vågsvollvika med plante- og fuglefredning og i en nordlig del på 1213 daa med fuglefredning. Verneområdet omfatter sjøområdene ut til 6 m dyp.

Kystlinja er dominert av stein- og blokkstrand og kan klassifiseres som morenekyst og moreneskrentkyst. Her finnes rester etter Listamorenen, som sannsynligvis ble dannet for 13 500 år siden og er den eldste kjente morenen i Sør-Norge. Ytterst på Steinodden er det flere godt utviklede strandvoller som viser hvor høyeste havnivå har vært til ulike tider.

Området er kulturpreget og domineres av naturbeitemark. Det er mange steingjerder og noe bygningsmasse tilknyttet landbruksdrift.

I de indre deler av Steinodden ble det rundt vernetidspunktet bygd et antenneanlegg for radiopeiling. Anlegget består av en planert flate på 60 meter i diameter med 8 antennemaster og en driftsbygning 130 meter øst for mastene. Anlegget eies av Kystverket og er ikke i bruk. Naustet «Gulebua» til Lista fyrstasjon ligger i verneområdet. Lista Fyr ligger sentralt i området men omfattes ikke av vernet.

Fuglefredningsområdet inngår i Ramsarområdet Lista våtmarkssystem.

Grunneierforhold

Private grunneiere.

Verneverdier

Landskap/geologi

Rullesteinstrand dominerer langs kysten, mens de indre arealene er preget av landbruksdrift med utmarksbeite. Landskapstypen settes delvis til **strandflate** og til **slettelandskap** (NiN).

Natur/vegetasjon

Med sine store avsetninger etter Listamorenen er Steinodden et viktig naturminne. Forekomsten er gitt høy verneverdi i geologisk sammenheng nasjonalt. Det er tre større grunne havbukter i området; Vågsvollvika, Sevika og Verevågen. Alle har gode forekomster av ilanddrevet tare.

Store deler av strandfronten mot sørvest og nordvest ved Steinodden består av **driftsinfluert grus-/steinstrand** med **strandkvann-utforming** (VU), i nord med svært lite vegetasjonsdekke. Stedvis finnes fine utforminger av **kystlynghei** (EN). Det finnes også arealer med fuktig strandeng og myr.

Flora

Kulturbetingede arter dominerer. Sentralt på Steinodden finnes en god bestand av klokkesøte (VU). Kildegras (NT) og småslirekne (NT) forekommer i fuktige områder, spesielt nord for fyret.

Fauna

Steinodden byr på mange forskjellige biotoper og dette gjenspeiles i den store artsdiversiteten. 325 fuglearter er registrert i området. Grunne bukter som Vågsvollvika, Sevika og Verevågen har ansamlinger av råtnende tare som tiltrekker seg fugl. Her er store grunnvannsområder for sjøfugl, små ferskvannsforkomster i Vågsvollvåien og Fugletjønna og store strandeng- og myrområder i Vågsvollvåien, Seviksmarka og Verevågsmarka. Tørrere lyngheier og beitemark finnes rundt Gunnarshaug og på Skarvodden og Steinodden. Leplantefeltet har funksjon for trekkende spurvefugl. Sammen med

jordbruksarealene og Gunnarsmyra i tilgrensende område, skaper dette et unikt fugleliv. De tre grunne buktene og fersk-/brakkvannforekomstene (Vågsvollvika, Vågsvollvåien, Sevika, Fugletjønna og Verevågen) er viktige for mange arter vann- og sjøfugl gjennom store deler av året. Rastende vadefugl tiltrekkes av områder med tarevoller (Vågsvollvika, Ronodden, Sevika, Karveneset og Verevågen) og strandeng/myrområder med innslag av mudderbanker (Vågsvollvåien og Seviksmarka). Samtlige vanlige vadefuglarter (utenom sandløper, som er mer avhengig av sandstrand) kan påtreffes i gode antall.

Steinodden er det viktigste hekkeområdet på Lista for gravand, med 20-40 par årlig. Enkelte par med knoppsvane, grågås, stokkand og ærfugl (NT) hekker her, mens et stort antall ærfuglkull bruker det som oppvekstområde. Tjeld, vipe (EN), sandlo, rødstilk, storspove (VU) og enkeltbekkasin hekker også i området. Det er en variert spurvefuglfauna gjennom hele året og en rekke hekkende spurvefuglarter.

Det går et betydelig rovfugltrekk forbi Steinodden. Sommerstid brukes området som jakt/næringsområde for sivhauk (VU) og vandrefalk som hekker i nærheten.

Småsalamander er registrert i flere dammer og rødlistede insekter er fanget i feller ved fuglestasjonen. Tre rødlistede sommerfuglarter er registrert ved Lista fyr, se vedlegg 2 (tabell 2).

Tilstand, trend og utfordringer

Vegetasjon	Det meste av naturbeitemarka er i god hevd, med unntak av noe gjengroing i Seviksmarka og Verevågsmarka. Det er noe spredning av sitkagran og buskfuru.
Fugleliv	<p>Det er påvist sterk nedgang i bestanden av flere hekkefugler. Tjeld, vipe (EN), rødstilk, storspove (VU), fiskemåke (NT), sørlig gulerle og engelsk gulerle har kritisk lave bestander og flere står i fare for å forsvinne. Hettemåke (NT), jordugle, sivsanger, gresshoppesanger (NT) og sivpurv (NT) har forsvunnet som hekkefugler siden vernetidspunkt. Krikkand, heilo, sørlig myrsniipe, brushane (EN) og makrellterne (EN) og rødnebbterne forsvant før området ble vernet.</p> <p>I Vågsvollvika ble det våren 1994 anlagt fyllinger av stein/dyrkningstein langs stranda for å hindre erosjon. Fyllingene har vist seg å være attraktive oppholdssteder for mink og begrenser oversikten for vade- og andefugl i tarebeltet i Vågsvollvika. Mink har en sterk bestand i området, noe som går særlig ut over hekkende fugl og rastende vadefugl under høsttrekket.</p>
Landskap	Radiopeileanlegget påvirker de estetiske landskapsverdiene negativt. Det er en utfordring at bålplassen på Gunnarshaug brukes til deponering av skrot og forurensende avfall.

Landbruk	Det er landbruksdrift i området. Store arealer er i bruk som utmarksbeite for storfe og sau og dette er generelt positivt for fuglelivet og verneformålet. Gårdene Borhaug og Vågsvoll har gjennom tidene hatt tilgang til de rike forekomstene av grus og stein på Steinodden og disse er benyttet til gårdsformål.
Leplanting/skog	Leplanteskogen på Steinodden består hovedsakelig av sitkagran og noe bergfuru i hogstklasse 4 og 5. Leplantingen begrenser vinden og gir le for husdyr. Mye av den tidligere leplantingen er hogd og noe av arealet er omgjort til dyrka mark eller beitemark. Gjenstående leplanting består av brede belter og mye er i dårlig forfatning; spesielt bestand med bergfuru på østsiden av gårdsveien. Etter hogst har det vært problemer med rotvelter og vinteren 2013/14 førte uvær til at en betydelig del av trærne brakk eller rotveltet. Det er behov for mer hogst.

Videre forvaltning av arealer med leplanting må konkretiseres i samarbeid med grunneiere og kommune og omhandles i egen plan.

Spesielle rettigheter/skjønnsforutsetninger

- Nydyrking: se del 1 – kapittel 5.4.3
- Lagring av halmballer: se del 1 - kapittel 5.4.3

Skjøtsel

Deler av grustaket øst for radiopeilemasta er avsluttet og under restaurering. Det er anlagt en kunstig dam som skal gi en positiv effekt for fuglelivet. Skogen er tynnet og en del sitkagran og bergfuru er hogd. Høyspentlinja over Vågsvollvoien er fjernet.

Friluftsliv

Strekningen Lista fyr - Verevågen er en av de mest benyttede turene langs kyststien. På Gunnarshaug rett sør for fyret var det tidligere tradisjon med Jonsokbål.

Reiseliv

Lista fyr trekker mange besøkende til området og mange tar turen ut mot Steinodden.

Kulturminne

Steinodden er et særegent kulturlandskap med lange steingjerder og gamle torv- og høybuer. Ogmundsrøysene nord for Sævika er et gravfelt med i alt 16 røyser; 2 store og 14 mindre. Røysene er trolig fra Yngre romertid (år 300-600 e. Kr). De to store Ogmundsrøysene ble delvis ødelagt av tyskerne under 2. verdenskrig. Det er også andre gravfunn spredt i området. På Karveneset, ut mot Verevågen, er det registrert et båtstøanlegg fra perioden jernalder-middelalder. Steinodden har flere spor etter 2.verdenskrig i form av nedgravde bunkere og skyttergraver.

Informasjon

Det er flere informasjonstavler ved Lista fyr og ved fuglebua.

Bevaringsmål

- 80-100 % av registrert areal med kystlynghei skal være i god hevd.
- Bestanden av klokkesøte skal opprettholdes på referansenivå.
- 80-100 % av registrert areal med naturbeitemark skal være i god hevd.
- Bestanden av hekkefugl skal oppnå god tilstand, jf. vedlegg 3, del III.
- Opprettholde antall ynglelokaliteter for småsalamander.

Tiltak

- Skjøtselsplan for kystlynghei og naturbeitemark.
- Plan for hogst og ev. fornying av leplanteskog mellom Lista fyr og Verevågen.
- Fjerne foryngelse av sitkagran, furuarter og lauvtrær i beitemark.
- Organisert fjerning av mink.
- Fjerne trådgjerder som ikke er i bruk.
- Fjerne radiopeileanlegg.
- Utbedre steinfylling i Vågsvollvika for å hindre utvasking og å gjøre den mindre attraktiv for villmink.

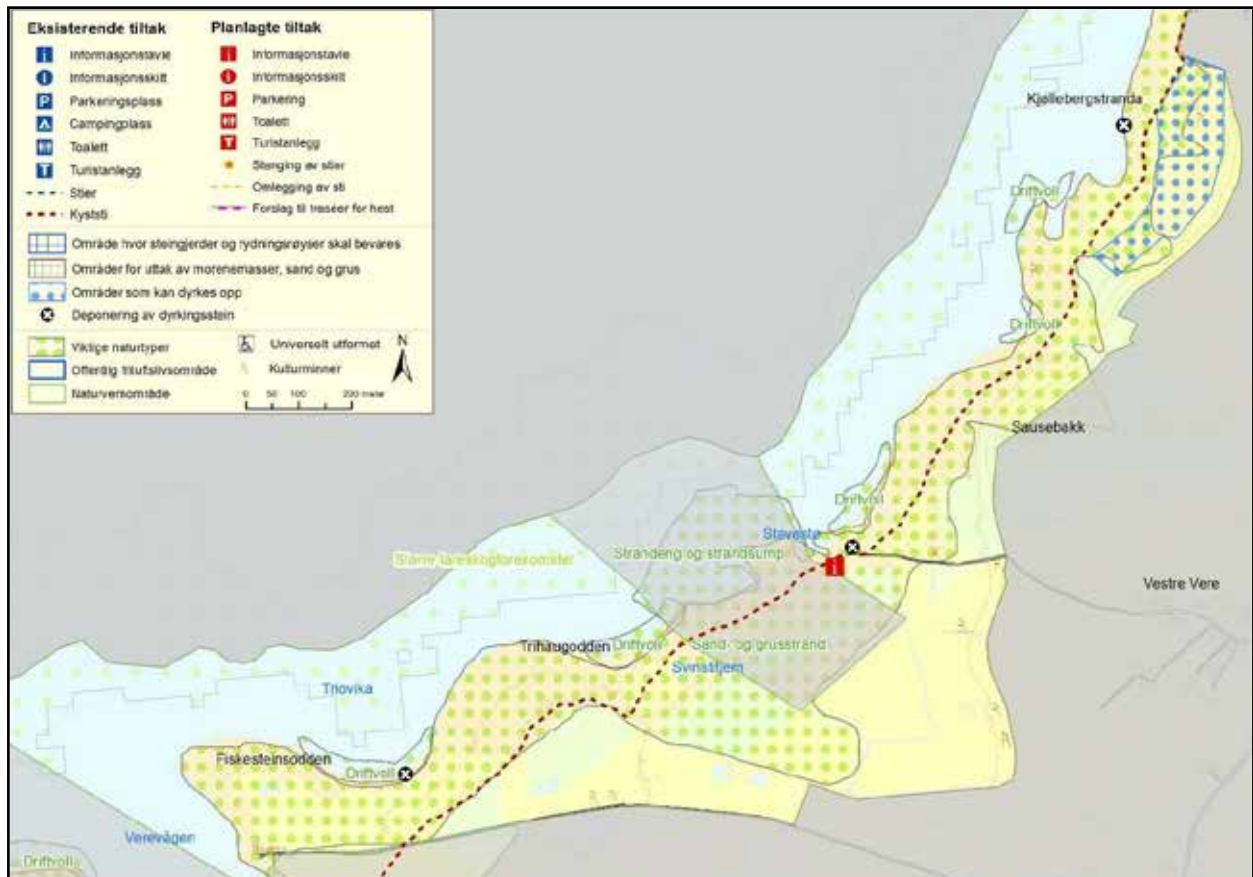
Overvåking

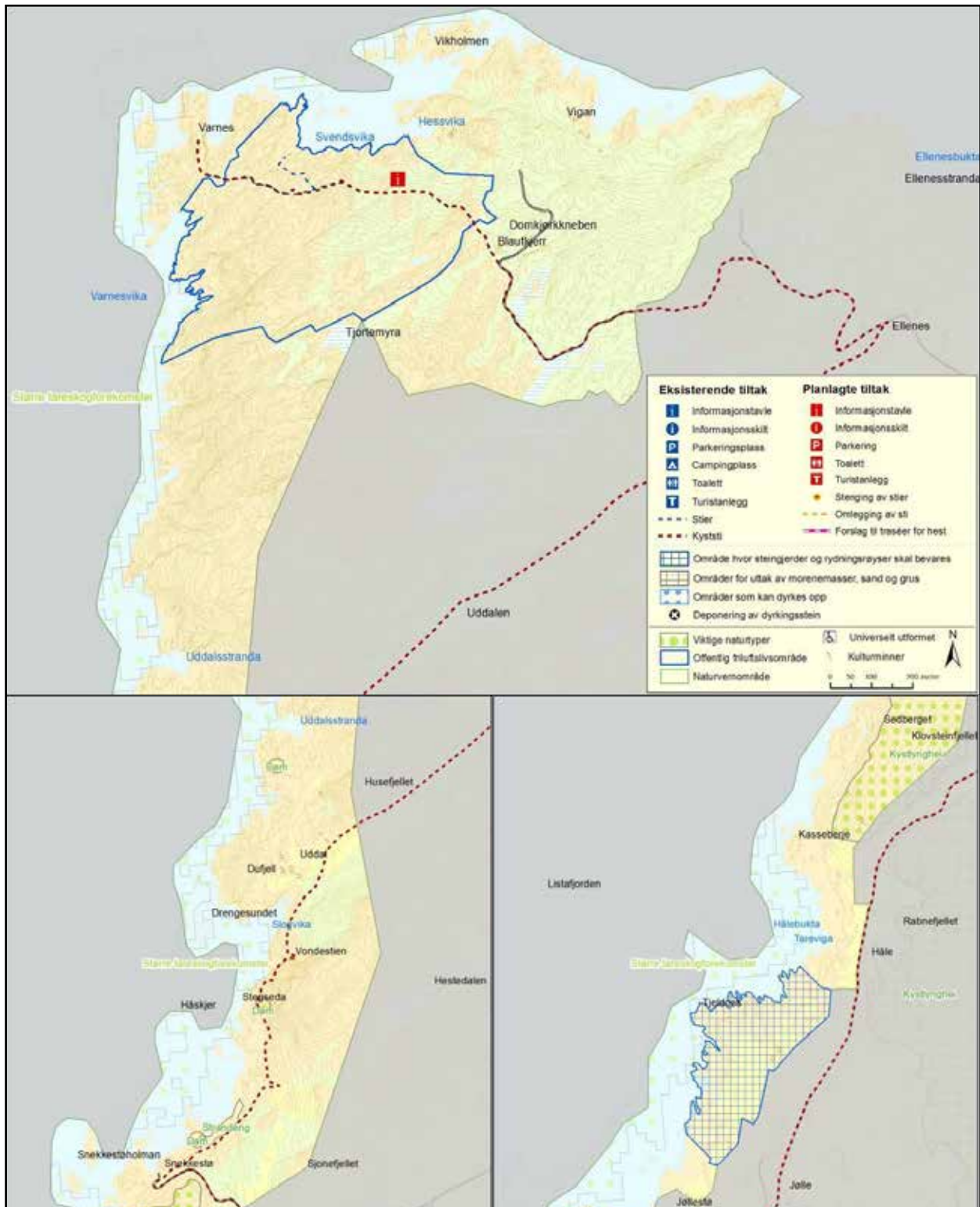
- Overvåking av fugl (NOF Lista).
- Overvåking/oppfølging bevaringsmål (jf. vedlegg 4, del III).

FORVALTNINGSOMRÅDE 13

VEST-LISTA – LISTA-STRENDENE LANDSKAPS-VERNOMRÅDE

Formålet med landskapsvernområdet er å bevare et egenartet natur- og kulturlandskap med spesielle strandtyper og geologiske, botaniske, zoologiske og kulturhistoriske kvaliteter av meget høy verneverdi.

Omtale/areal

Vest-Lista omfatter kyststrekningen fra Verevågen i sørvest til Høgsetodden ved Varnes i nordøst og utenforliggende øyer og sjøarealer ut til 6 m dyp.

Området byr på en kontrastrik og værhard kyststripe med rullesteinstrand i sør og klippestrand i nord.

Terrenget blir brattere og mer utilgjengelig mot nord.

Vest-Lista er et unikt landskap, rikt på både natur- og kulturopplevelser. Området er et av Norges eldste jordbrukslandskap med spor etter landbruksdrift i over 6000 år. Dette er bakgrunnen for at nettopp Vest-Lista i 2009 ble utpekt som ett av 20 (nå 32) nasjonalt **Utvalgte kulturlandskap i jordbruken**.

Det er flere statlige fiskerihavner i området: Verevågen, Stavstø, Jøllestø og Snekkestø. Enkelte gamle bruk benyttes som fritidseiendommer.

Grunneierforhold

Offentlig friluftsområde ved Varnes/Hesvik inngår i Skjærgårdsparken Lister. Området ved Varnes fyres av Kystverket. Forøvrig private grunneiere.

Verneverdier

Landskap/geologi

Rullesteinstrand dominerer langs kysten, mens de indre områdene spesielt i sør er preget av landbruksdrift. I nord har tidligere åpne områder gått over til skog. Landskapstypen settes delvis til **strandflate** (NiN).

Natur/vegetasjon

Fra Jølle og nordover er det klippestrand, mens det fra Håle og nordover er bratt klippestrand/svaberg som stuper fra stor høyde ned i sjøen.

Store deler av sjøfronten består av **rullesteinstrand** klassifisert til **driftsinfluert grus-/steinstrand med strandkvannutforming** (VU). For øvrig er arealet kulturpreget i varierende grad. På Sedberget er det registrert rundt 150 daa med **kystlynghei** (EN) av regional verdi. Hovdeforekomsten av denne er i verneområdet.

Flora

Det er flere forekomster av rødlistearter, særlig ved Veresumpen. Småslirekne (NT), nikkebrønse (VU), vasskryp (VU) og kildegras (NT) finnes i tilknytning til våtmark. Det er forekomster av dverglin (EN), kjempehøymol (NT) og klokkesøte (VU), sistnevnte har de største forekomstene i et område nord for Jølle.

Fauna

Det er stor forskjell på fuglelivet fra rullesteinstrendene med grunne sjøområder mellom Verevågen og Jøllestø til de bratte klippstrendene videre nordover til Varnes.

Verevågen–Stavstø–Jølle

Sjøområdene har gode forhold for vann- og sjøfugl. De vanligste artene er svartand (NT), havelle (NT), ærfugl (NT), gråstrupekykkel, storskarv og toppskarv. Islom forekommer mer sporadisk og i mindre antall.

Havområdene har gode tareforekomster og det dannes tarevoller i en rekke små bukter og vikene; Triovika, Stavstø, Tarevika og Kjøllebergstranda. Tarevollene er viktige for vanlige vadefuglarter, gressender og spurvefugl.

Typiske hekkefugler langs strendene er gravand, ærfugl (NT), tjeld, sandlo, vipe (EN), rødstilk, storspove (VU), fiskemåke (NT) og skjærpiplerke.

Jølle-Varnes

Sjøområdene er værharde og ganske dype, men mye brukt av svartand (NT), ærfugl (NT) og storskarv under trekk og i overvintringsperioden. Området har liten verdi for rastende vadefugl og ikke spesiell verdi for spurvefugl. Det går et rovfugltrekk langs kysten, men verneområdet har begrenset verdi som næringsområde for rovfugl.

På Snekkestøholmene hekker det årvisst et par hver av tjeld, svartbak og fiskemåke (NT). Vikholmene utenfor Hesvika har hekkende tjeld, svartbak og ærfugl (NT). De få lune buktene Hålebukta, Snekketø og Hesvika er alle oppvekstområder for ærfuglunger. Rosenfink (VU) hekker i liene fra Håle til Udal.

Småsalamander forekommer i flere dammer.

Tilstand, trend og utfordringer

Landskap	Landskapet i den sørlige delen av verneområdet er et tradisjonelt kulturlandskap i god hevd. Mye av artsmangfoldet forekommer i de ytre deler og i tilknytning til våtmark. Disse områdene synes å være mindre påvirket av kultivering. I nord har mye av det tidligere åpne kulturlandskapet grodd igjen.
Vegetasjon	Sitkagran spres fra plantefelt og påvirker verneverdiene negativt. Rynkerose er i ferd med å spre seg fra Stavstø og det er forekomster av rynkerose ved sjøbodene i Verevågen. Kystlyngheia på Sedberget holdes i hevd, mens store deler av kystlyngheia nord for Snekketø er sterkt preget av gjengroing.
Fugl	<p>Flere gode bestander av bakkehekkende fugl knyttet til kyst, våtmark og kulturlandskap har forsvunnet fra området mellom Verevågen og Håle. Kun gravand og ærfugl har hatt stabile hekkebestander.</p> <p>Drenering, steindeponier og tilvekst av planteskog er noen av årsakene som antas å ha medvirket til dette. I forbindelse med oppdyrking av Veresumpen ble vannet som tidligere rant gjennom verneområdet lagt i kanal og rør under veien og helt frem til stranda nord for Stavstø. Tilsiget til Svinstitjern ble dermed redusert. For landbruksdriften var dette positivt, men verdien på dammen som hekkeområde og rasteområde for vadefugl og gressender ble redusert. Det er mye mink i området og dette påvirker også fuglelivet negativt.</p> <p>I nord grenser forvaltningssonen til Lista vindkraftverk. Dette innebærer en potensiell kollisjonsfare for rovfugltrekket som går gjennom området.</p>

Landbruk

1. Verevågen – Stavstø – Jølle

I østre deler av området er det fulldyrket areal, intensivt drevne beiter med sau og storfe og bestand med sitkagran. Et aktivt jordbruk med beitedyr er avgjørende for å bevare det åpne kulturlandskapet. Spesielt i strand- og heiområdene fra Jøllestø og nordover til Rudjord er det viktig med beitedyr for å opprettholde de rike naturkvalitetene.

2. Jøllestø – Vigan - Varnes

Store deler av området har opprinnelig vært kystlynghei og utmarksbeite. Storfe beiter på naturbeitemarka i Udal. Ved Vigan er det noe mer ekstensivt beite med sau og deler av naturbeitemarka her er i ferd med å gro igjen. Ved Varnes fyr er det fine naturbeiter med noe strandengarter som holdes i hevd med sauebeiting. For å bevare det åpne landskapet er det avgjørende med flere beitedyr i området.

Leplanting/skog På 1960-tallet ble det i et belte langs Vest-Lista plantet mye sitkagran og bergfuru som le for vestavinden. Leplantingene hadde flere steder en bredde på nærmere 300 meter og ble oftest liggende som skrapmark. Enkelte arealer ble brukt til storfe- og sauebeite. Etter hvert som leskogen har blitt hogstmoden er mye av skogen fjernet og store deler av arealene tilbakeført til dyrka mark eller beitemark. Det gjenstår fortsatt leplantinger med sitkagran som med fordel kan fjernes, spesielt i strandsonen mellom Verevågen og Kjølleberg og på Hessvik.

Spesielle rettigheter/skjønnsforutsetninger

- Nydyrking: se del 1 – kapittel 5.4.3
- Deponering av dyrkningsstein: se del 1 – kapittel 5.4.8

Skjøtsel

Mye av leplantingene på Stave og i Vigan er fjernet som et samarbeid mellom grunneiere og forvaltning. Det er igangsatt rydding av sitkagranforyngelse.

Friluftsliv

Vest-Lista har mange flotte turalternativer som innbyr til friluftsliv. Vonestien går i fjellskrenten fra Slettestrand, like nord for Snekkestø og over til Udal. Herfra går det vei videre til Ellenes. Det er også en godt opparbeidet sti til Varnes fyr, med utgangspunkt i veien ut til Varnes fort. Veien til fortet går siste del av strekningen i tunnel. Fra Jøllestø mot Stavstø og Verevågen følger kyststien den gamle tareveien. Parkeringsplassen ved Stavstø er et fint utgangspunkt for turer. Herfra er det sti til Sausebakk, et fint utsiktspunkt med flere kulturminner. Kommunen arbeider med å få til en parkeringsplass ved Varnes og planlegger flere tilretteleggingstiltak i området.

Kulturminne

Vest-Lista er kjent for mange funn av kulturminner fra ulike tidsperioder. På Veresletta og ned mot Trihaugodden er det gravfelt fra jernalder og bosetningsområde fra yngre steinalder. Videre opp mot Sausebakk er det utallige funn etter gamle bosetningsområder med veganlegg. På Sausebakk ligger en gravhaug fra jernalder og her finnes også fornminnet Vanen. Videre nordover på Vest-Lista er det flere spor av gamle bosetninger, gravrøyser og gravhauger..

Varnes fort ble bygd av tyskerne under 2.verdenskrig som en del av Atlanterhavsvollen.

Informasjon

Det er flere informasjonstavler, blant annet i tilknytning til Utvalgt kulturlandskap Vest-Lista og Nordberg fort. Fylkeskonservatoren har montert flere tavler som omhandler kulturminner i området. Det er behov for informasjonstavler ved Varnes fort, Jøllestø, Stavstø og Verevågen.

Bevaringsmål

- 80-100 % av registrert areal med kystlynghei sør for Snekkestø skal være i god hevd.
- 80-100 % av registrert areal med naturbeitemark og strandeng skal være i god hevd.
- Bestanden av klokkesøte skal opprettholdes på referansenivå.
- Bestanden av hekkefugl skal oppnå god tilstand, jf. vedlegg 3, del III.
- Opprettholde antall ynglelokaliteter for småsalamander.

Tiltak

- Fjerne sitkagranbestand på Hessvik og mellom Verevågen og Kjølleberg.
- Fjerne foryngelse av sitkagran i området Vigan-Varnes fort.
- Informasjonstavler ved Varnes fort, Jøllestø, Stavstø og Verevågen.
- Tilretteleggingstiltak for friluftsliv i statlig sikret område Varnes fyr.
- Fjerne rynkerose ved Stavstø.

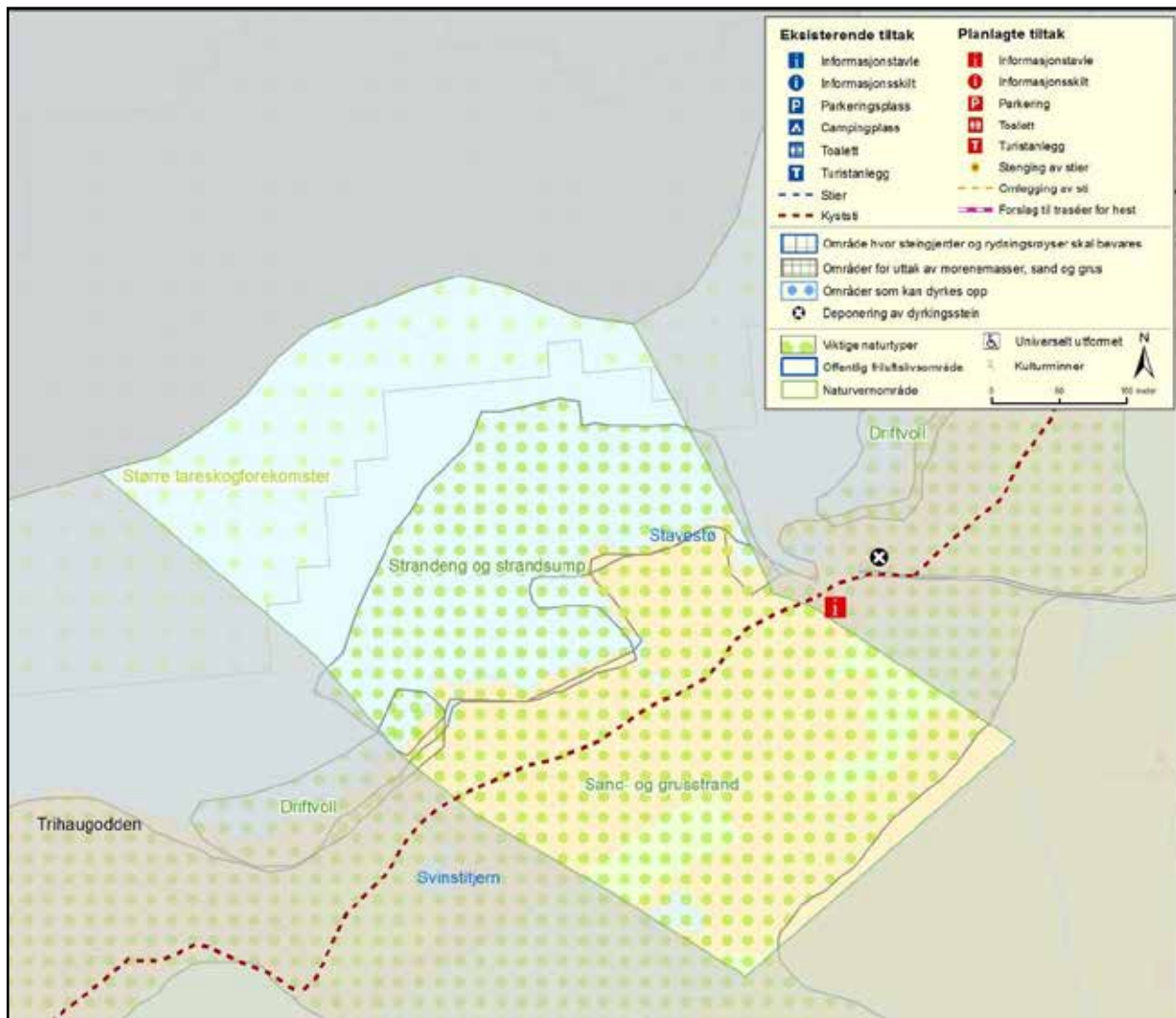
Overvåking

- Overvåking fugl (NOF Lista).
- Overvåking/oppfølging bevaringsmål (jf. vedlegg 4, del III).

FORVALTNINGSOMRÅDE 14

STAVE (VERE) PLANTEFREDNINGSOMRÅDE

Formålet med landskapsvernområdet er å bevare et egenartet natur- og kulturlandskap med spesielle strandtyper og geologiske, botaniske, zoologiske og kulturhistoriske kvaliteter av meget høy verneverdi.

Omtale/areal	<p>Stave plantefredningsområde omfatter et avgrenset landareal på ca. 80 daa mellom Trihaugodden i vest og Stavstø i øst og sjøarealer ut til 6 m dyp. Landarealene omkranses av Listastrendene landskapsvernområde.</p> <p>Kystlinja er dominert av stein- og blokkstrand og kan klassifiseres som morenekyst og moreneskrent-kyst. Verneområdet er preget av store steiner og naturlige dammer, sump, naturbeitemark og noe planteskog. Sumpen og fuktarealene er årsaken til de spesielle planteforekomstene i området.</p> <p>Det er aktuelt å endre navnet på verneområdet fra Stave til Vere ved en framtidig forskriftsendring.</p>
---------------------	--

Grunneierforhold	Private grunneiere.
-------------------------	---------------------

Verneverdier

Landskap/geologi	<p>Rullesteinstrand dominerer langs kysten. Landskapstypen settes delvis til strandflate (NiN).</p> <p>Hele sjøfronten består av rullesteinstrand klassifisert til driftsinfluert grus-/steinstrand med strandkvannutforming (VU). Arealet er kulturpreget i varierende grad.</p>
Flora	<p>En rekke rødlistede karplanter forekommer og særlig arter knyttet til fuktige beiteområder. Småslirekne (NT), nikkebrønsle (VU) og kildegras (NT) finnes i tilknytning til våtmark. Både nikkebrønsle og småslirekne har her sine tetteste bestander på Lista. Nikkebrønsle har gått dramatisk tilbake i kyststrøk og i nyere tid er arten i tillegg til Stavstø-Veresumpen bare registrert ved Slevelandsvannet. Kildegras er registrert i verneområdet to ganger på 2000-tallet, i tillegg til en registrering i Veresumpen. Arten forekommer hyppigere i flere av de andre forvaltningsområdene, men er generelt i tilbakegang i Sør-Norge.</p> <p>Kjempehøymol (NT) ble oppdaget her i 1882 og fram til 1970-tallet var dette eneste kjente lokalitet for arten i Norge. Senere er den oppdaget på flere lokaliteter i Vest-Agder og i Østfold.</p>
Fauna	<p>Forvaltningsområdet omfatter Bringsholmen med forekomster av tarevoller. Sammen med strandflaten, som stort sett er fuktig beitemark med flere smådammer, skaper dette gode vilkår for rastende vadefugl.</p> <p>Bringsholmen er også et godt område for rastende grågås, gravand, stokkand, brunnakke og krikkand samt som oppvekstområde for ærfuglunger. Gravand, tjeld og skjærpiplerke hekker årlig.</p> <p>Småsalamander forekommer i flere dammer.</p>

Tilstand, trend og utfordringer

Vegetasjon	<p>Naturbeitemarka er i god hevd. Indre deler er noe preget av gjengroing med foryngelse av sitkagran og buskfuru fra plantefelt og lauvkratt. Det er fare for spredning av rynkerose fra forekomst ved grense til Stavstø.</p> <p>Oppdyrking av Veresumpen nordøst for verneområdet har resultert i redusert vanntilførsel til plantefredningsområdet, noe som har påvirket vekstforholdene for sårbare arter som kjempehøymol. I perioden fra 1996 til 2004 ble det registrert en nedgang i bestanden fra 400 til 40 individer på den klassiske lokaliteten på Vere.</p>
-------------------	--

Fugl	Mange hekkefugler har forsvunnet fra området, blant annet sandlo, vipe (EN), rødstilk og enkeltbekkasin. For enkelte arter må årsaken til nedgangen begrunnes med nasjonale trender, men drenering og etablering av planteskog antas å være medvirkende årsaker.
Landbruk	Det er landbruksdrift i området og arealene holdes i god hevd ved storfebeiting. Det er ønskelig at beiting med storfe opprettholdes.
Leplanting/skog	Indre deler av verneområdet er tilplantet med sitkagran i hogstklasse 3. Deler av opprinnelig plante-skog er fjernet og arealet brukes som storfebeite. Det er noe tilvekst med sitkagran og buskfuru og det er ønskelig at resterende planteskog og foryngelse fjernes.
Skjøtsel	Fjerning av planteskog i samarbeid med grunneier.
Friluftsliv	Kyststien følger den gamle tareveien som går nær strandlinjen.
Kulturminne	Ingen registrerte kulturminner.
Informasjon	Det er behov for informasjonstavle om plantefredningsområdet i Stavstø.
Bevaringsmål	<ul style="list-style-type: none"> • 100 % av registrert areal med naturbeitemark skal være i god hevd. • Bestanden av kjempehøymol skal være på et livskraftig nivå. • Bestanden av hekkefugl skal oppnå god tilstand, jf. vedlegg 3, del III. • Opprettholde antall ynglelokaliteter for småsalamander.
Tiltak	<ul style="list-style-type: none"> • Kartlegging av karplanteflora. • Skjøtselsplan for hele plantefredningsområdet. • Fjerne planteskog og tilbakeføre arealene til beitemark. • Fjerne foryngelse av sitkagran og buskfuru. • Vurdere tiltak for å sikre livsmiljøet for sumptilknyttede plantearter.
Overvåking	<ul style="list-style-type: none"> • Overvåking av kjempehøymol. • Overvåking av fugl (NOF Lista). • Overvåking/oppfølging bevaringsmål (jf. vedlegg 4, del III).

Statsforvalteren i Agder

Fjæreplytt forekommer flere steder langs Listastrendene under trekket.
Foto: Bjørn Erik Hellang

Forvaltningsplan for Listastrendene landskapsvernområde

Statsforvalteren i Agder
Miljøvernavdelingen
Postboks 788 Stoa, 4809 Arendal
E-post: fmagpost@statsforvalteren.no
Tlf: 38 17 61 00

www.statsforvalteren.no/agder